

Ministerie van Defensie

Informatie- bijeenkomst Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

Groningen | 01 juli 2024

ERNSTIG VERSLECHTERDE VEILIGHEIDSSITUATIE

Wereldwijd ervaren landen steeds meer dreiging door verschuivende machtsverhoudingen. Al jaren versterken potentiële tegenstanders hun krijgsmachten. Steeds vaker is sprake van hybride conflictvoering: desinformatie beïnvloedt onze democratieën en cyberaanvallen bedreigen de vitale infrastructuur. De ruimte militariseert en schaarse grondstoffen leiden vaker tot conflict. Het doel is telkens hetzelfde: de stabiliteit ondermijnen om invloed en macht te kunnen verwerven.

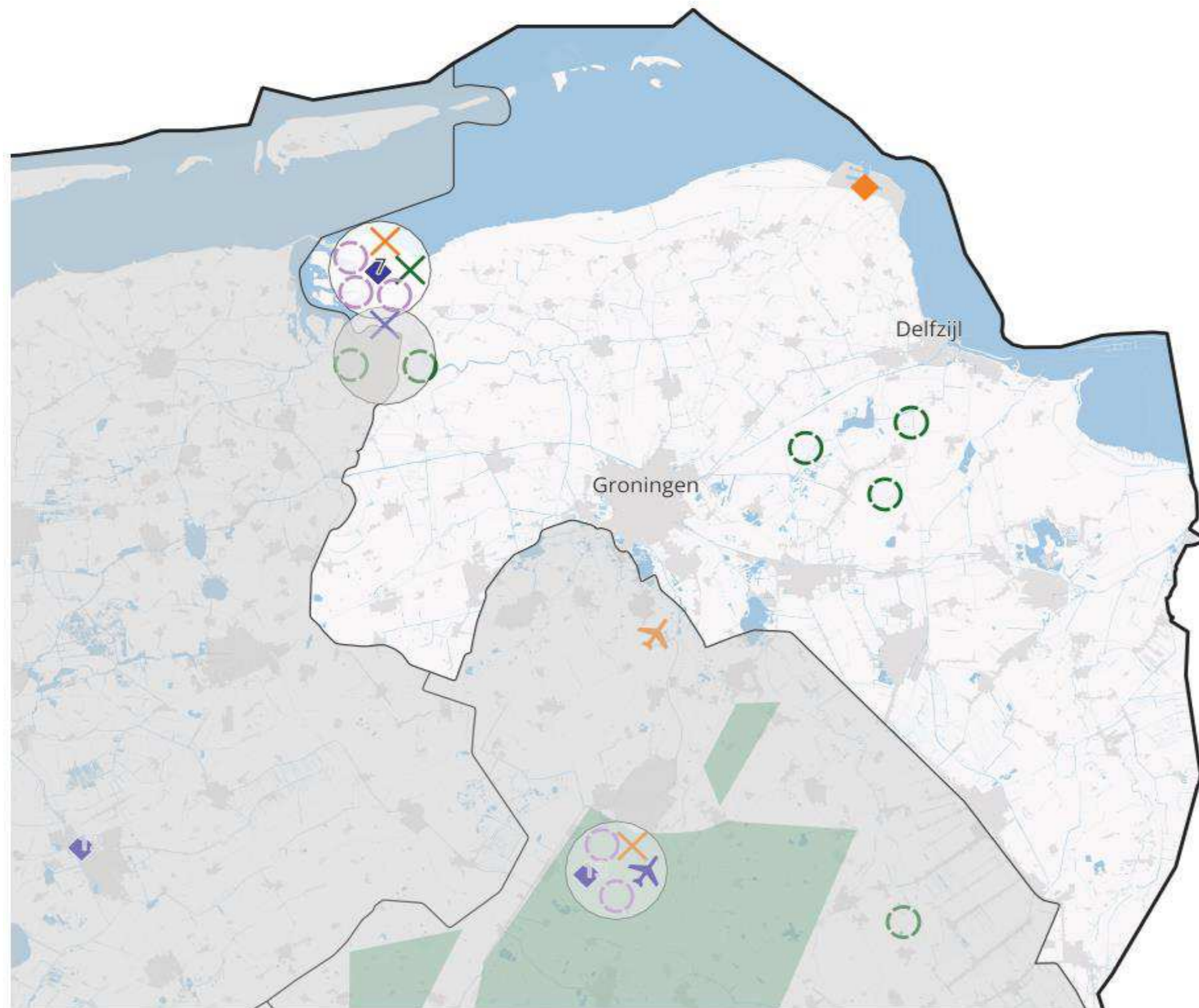

**Sterker, door vaker en
realistischer te trainen**

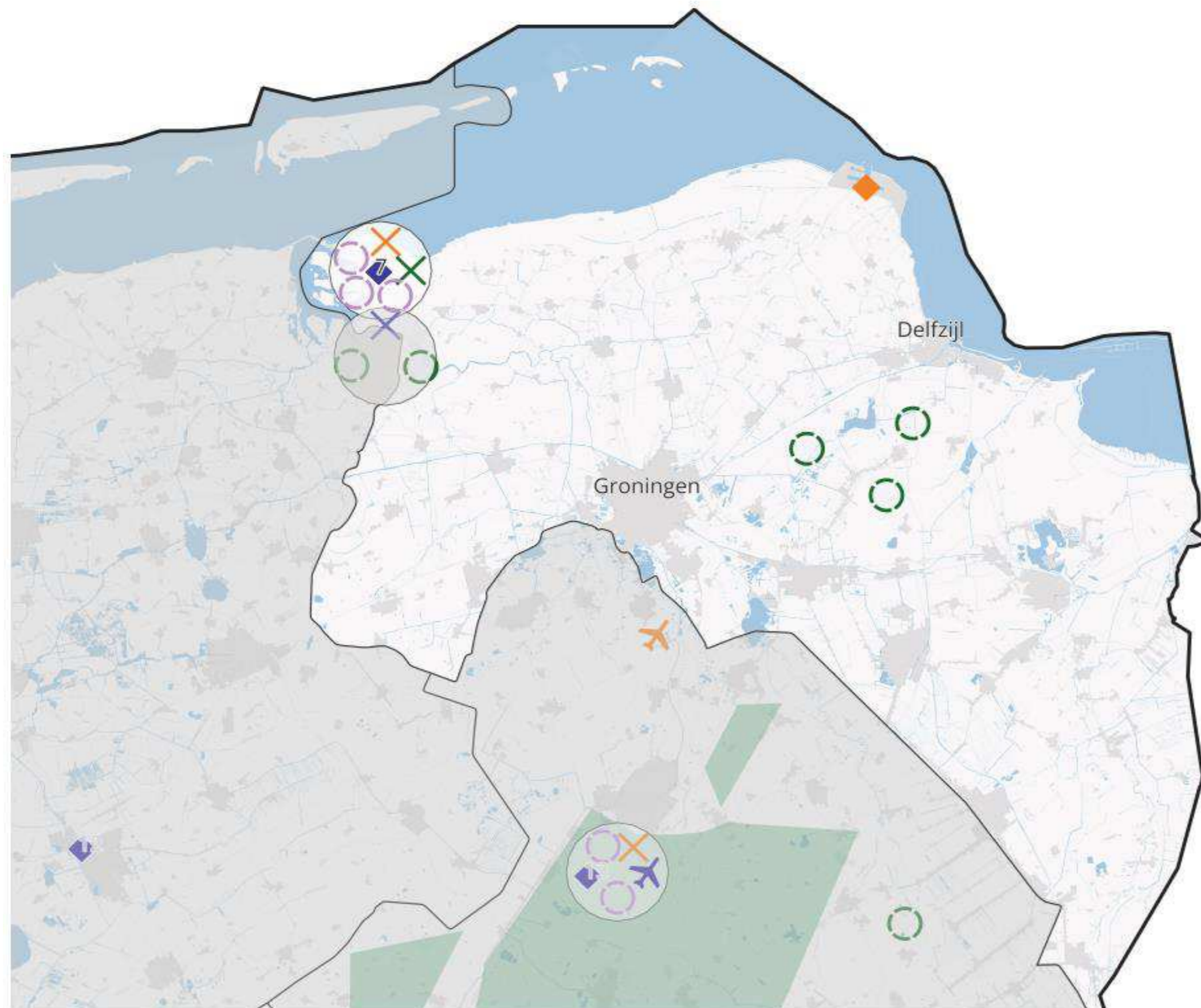
Overzichtskaart Groningen

- Helikopterslandingsplaatsen
 - Versterken en concentreren van ondersteunende eenheden
 - Extra locatie grootschalige munitieopslag
 - Nieuwe munitieopslag SIC
 - Uitbreiding van het bestaande springterrein Reek
 - Nieuw terrein voor oefenen met explosieven (springterrein)
 - Oefengebied
 - Oefenen in verstedelijkt gebied
 - Amfibisch oefengebied
 - Gegarandeerde havencapaciteit Host Nation Support
 - Toename gebruik jachtvliegtuigcapaciteit
 - Korte/smalle onverharde landingsbaan tactisch luchttransport
 - Onbemande drones**
 - Stationering onbemande drones voor cargo
 - Corridors naar oefengebieden alternatief 1: Directe vliegroute van en naar oefengebieden
 - Corridors naar oefengebieden alternatief 2: Zoveel mogelijk vermijden van gevoelige gebieden
 - Corridors naar Deelen alternatief 1: Directe vliegroute van en naar oefengebieden
 - Corridors naar Deelen alternatief 2: Zoveel mogelijk vermijden van gevoelige gebieden
- Laagvlieggebieden**
- Alternatief 1: Huidige laagvlieggebieden
 - Alternatief 2: Nieuwe laagvlieggebieden
- Onbemande maritieme helikopters**
- Onbemande maritieme helikopters
 - Alternatief 1: Directe route
 - Alternatief 2: Langs vaarroute
 - Alternatief 3: Ontzien van kwetsbare gebieden
- ◆ Locatiespecifieke behoeften

Overzichtskaart Groningen

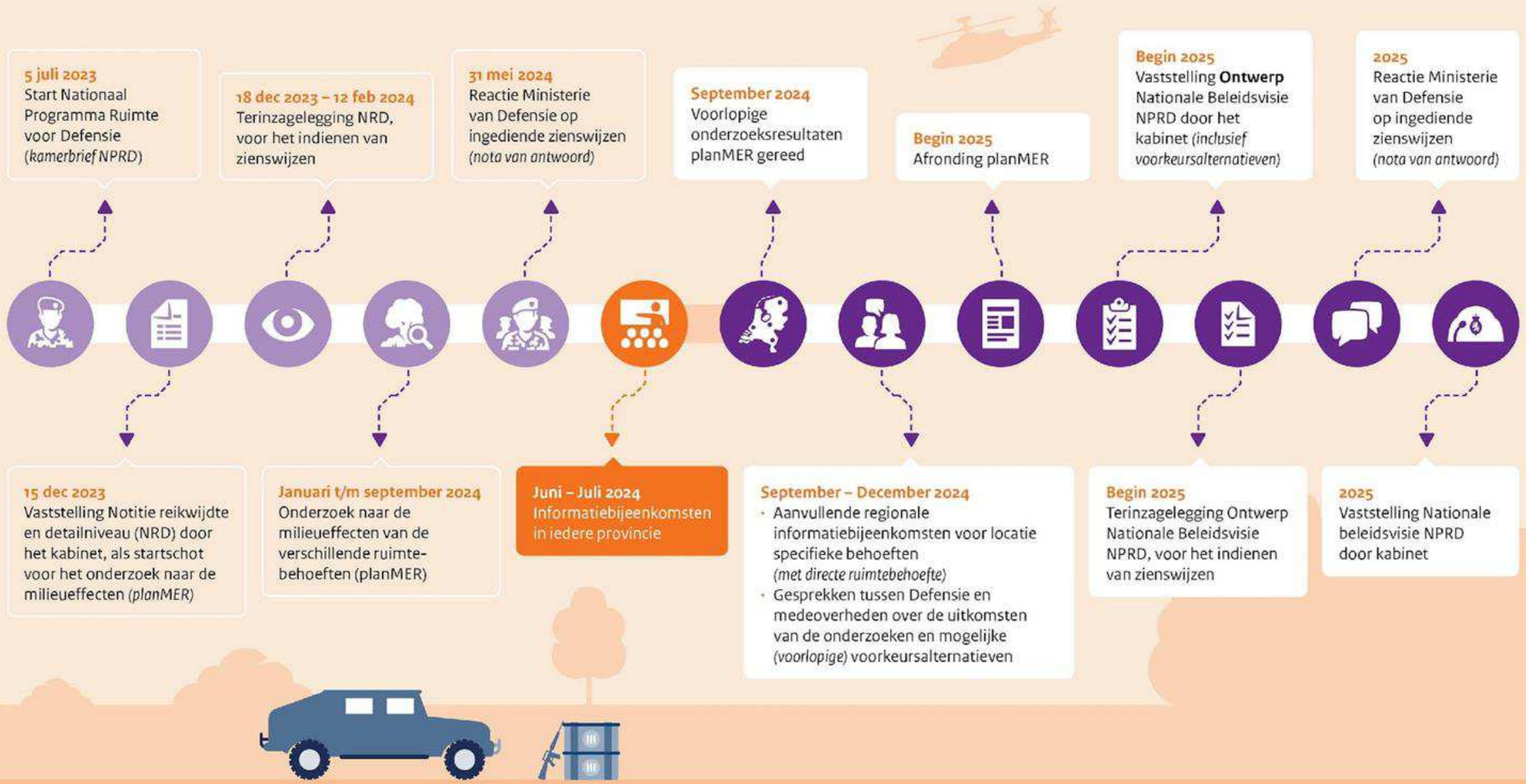

Behoefte met bovenregionale afweging

- 3 Nieuwe munitieopslag SIC
- 4 Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (*Friesland*)
- 5 Oefenen in verstedelijkt gebied
- 6 Nieuw amfibisch oefengebied
- 7 Gegarandeerde havencapaciteit Host Nation Support
- 8 Toename gebruik jachtvliegcapaciteit (*Drenthe*)
- 12 Helikopterlandingsplaatsen

Locatiespecifieke behoeften

- 7 Uitbreiden Schietbaan Marnewaard t.b.v. schieten dynamisch met voertuigen

**Sterker, door vaker en
realistischer te trainen**

Overzicht deelsessies

Zaal 1	Thema's	Tijdstip
Deelsessie 1	Ruimtebehoefte 3 – nieuwe munitieopslag SIC	Vanaf 20:05u – tot 20.50u
Deelsessie 2	Ruimtebehoefte 8 – toename gebruik jachtvliegtuigcapaciteit	Vanaf 21:00u – tot 21:50u

Informatiemarkt

- 3 Nieuwe munitieopslag SIC
- 4 Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven (springterrein)
- 5 Oefenen in verstedelijkt gebied
- 6 Nieuw amfibisch oefengebied
- 7 Gegarandeerde havencapaciteit Host Nation Support
- 8 Toename gebruik jachtvliegcapaciteit (Eelde)
- 12 Helikopterlandingsplaatsen

Ministerie van Defensie

Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

DEELSESSIE Behoefte 3 SIC

Groningen | 1 juli 2024

Inhoudsopgave

1. Wat is de behoefte?
2. Wat is de rol van het planMER en planning
3. Te onderzoeken alternatieven
4. Het beoordelingskader
5. Toelichting op de onderzoek : Geluid, Dieren, Luchtkwaliteit, Natuur
6. Ruimte voor vragen

Wat is de behoefte?

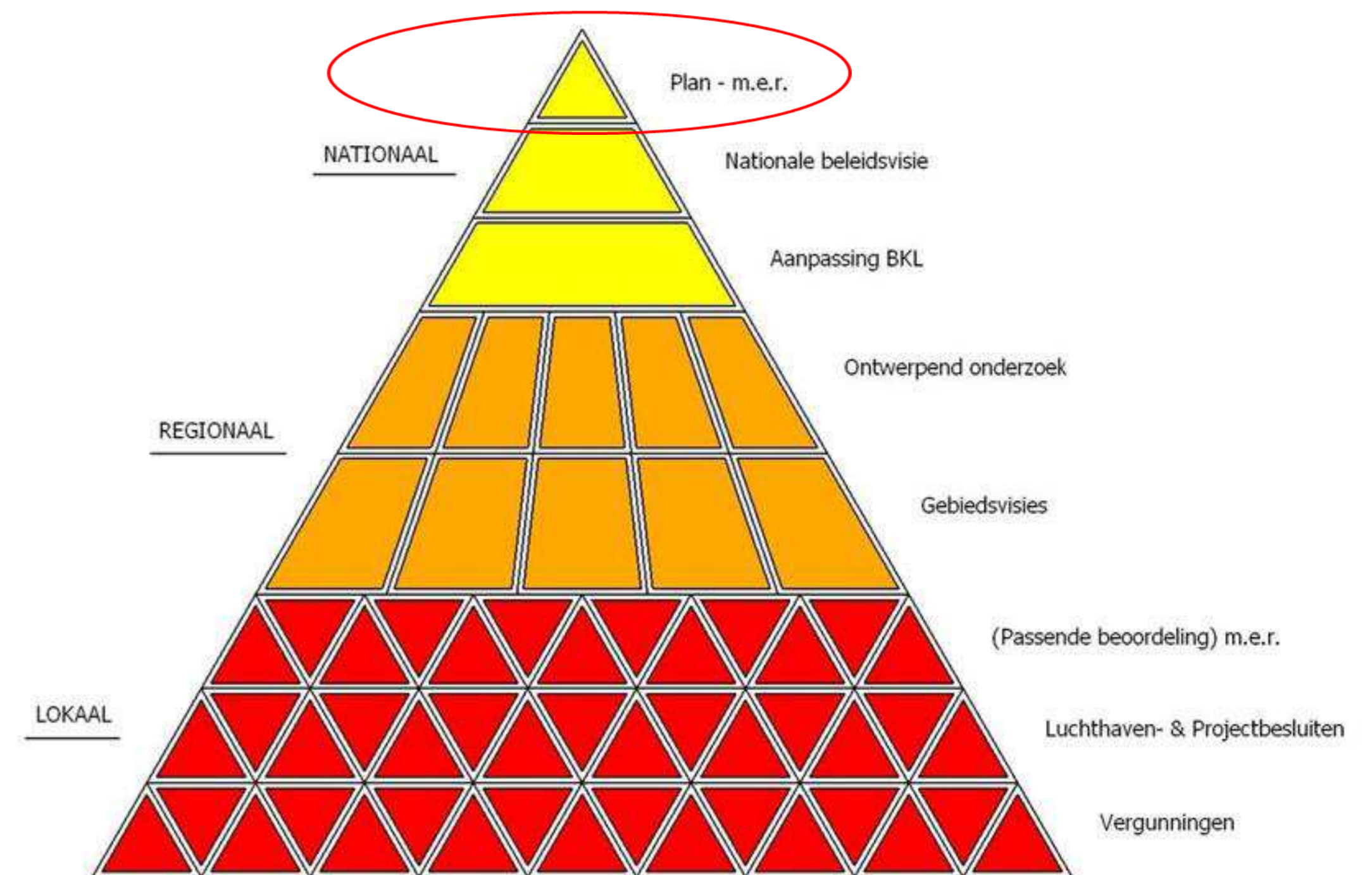
- Over snel inzetbare capaciteiten (SIC) zijn afspraken gemaakt met de NAVO. Hiervoor moet bij de eenheid horende munitie en bevoorrading in containers worden klaargezet, zodat kan worden voldaan aan de opgedragen notice to move (NTM).
- Deze NTM's zijn de afgelopen jaren veel korter geworden en de hoeveelheid munitie die nodig is voor inzet is significant meer geworden.
- Om munitie op een snelle en efficiënte manier klaar te zetten is een nieuwe grootschalige munitieopslag nodig om containers ten behoeve van SIC op te kunnen slaan.

Wat is de rol van het planMER en planning

1. Een planMER is een onderzoeksrapport waarin:
 - a. de impact van de voorgenomen behoeften op de fysieke leefomgeving (dus breder dan alleen milieu) wordt onderzocht.
 - b. alternatieven worden onderzocht.
2. Voor de alternatieven worden voor relevante thema's de effecten op de fysieke leefomgeving in beeld gebracht.
 - a. De alternatieven kunnen daardoor met de huidige situatie/referentiesituatie én onderling vergeleken worden.
3. Het planMER biedt een transparant en navolgbaar rapport waarin deze effecten beoordeeld zijn. Er vindt hierin geen weging plaats. Dat is aan de politieke besluitvorming.
4. Het planMER betreft onderzoek 'op hoofdlijnen' om tot een voorkeursalternatief te komen. Hierna vindt in diverse fases nog veel nader en gedetailleerder onderzoek plaats.

5 juli 2023
Start Nationaal
Programma Ruimte
voor Defensie
(kamerbrief NPRD)

18 dec 2023 – 12 feb 2024
Terinzagelegging NRD,
voor het indienen van
zienswijzen

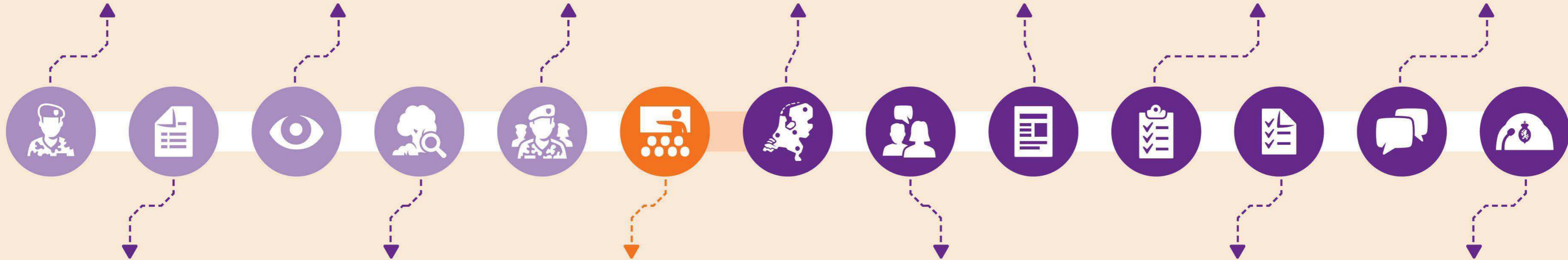
31 mei 2024
Reactie Ministerie
van Defensie op
ingediende zienswijzen
(nota van antwoord)

September 2024
Voorlopige
onderzoeksresultaten
planMER gereed

Begin 2025
Afronding planMER

Begin 2025
Vaststelling **Ontwerp**
Nationale Beleidsvisie
NPRD door het
kabinet (inclusief
voorkeursalternatieven)

2025
Reactie Ministerie
van Defensie
op ingediende
zienswijzen
(nota van antwoord)

15 dec 2023
Vaststelling Notitie reikwijdte
en detailniveau (NRD) door
het kabinet, als startschot
voor het onderzoek naar de
milieueffecten (planMER)

Januari t/m september 2024
Onderzoek naar de
milieueffecten van de
verschillende ruimte-
behoeften (planMER)

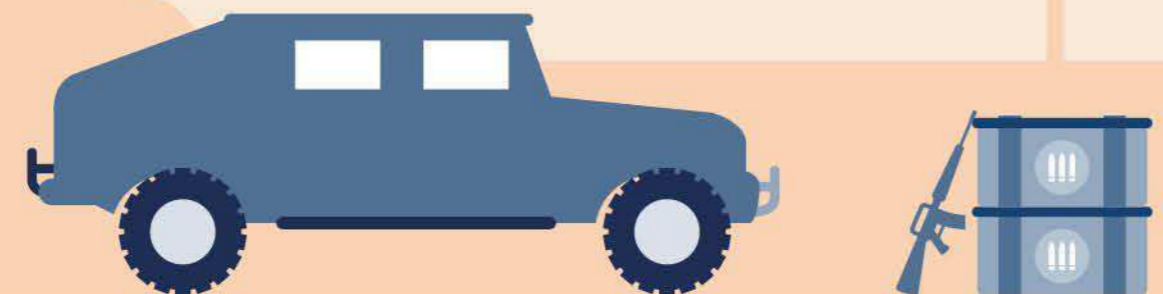
Juni – Juli 2024
Informatiebijeenkomsten
in iedere provincie

September – December 2024

- Aanvullende regionale
informatiebijeenkomsten voor locatie
specifieke behoeften
(met directe ruimtebehoefte)
- Gesprekken tussen Defensie en
medeoverheden over de uitkomsten
van de onderzoeken en mogelijke
(voorlopige) voorkeursalternatieven

Begin 2025
Terinzagelegging Ontwerp
Nationale Beleidsvisie
NPRD, voor het indienen
van zienswijzen

2025
Vaststelling Nationale
beleidsvisie NPRD
door kabinet

Te onderzoeken alternatieven

Alternatieven die in de plan-MER worden onderzocht:

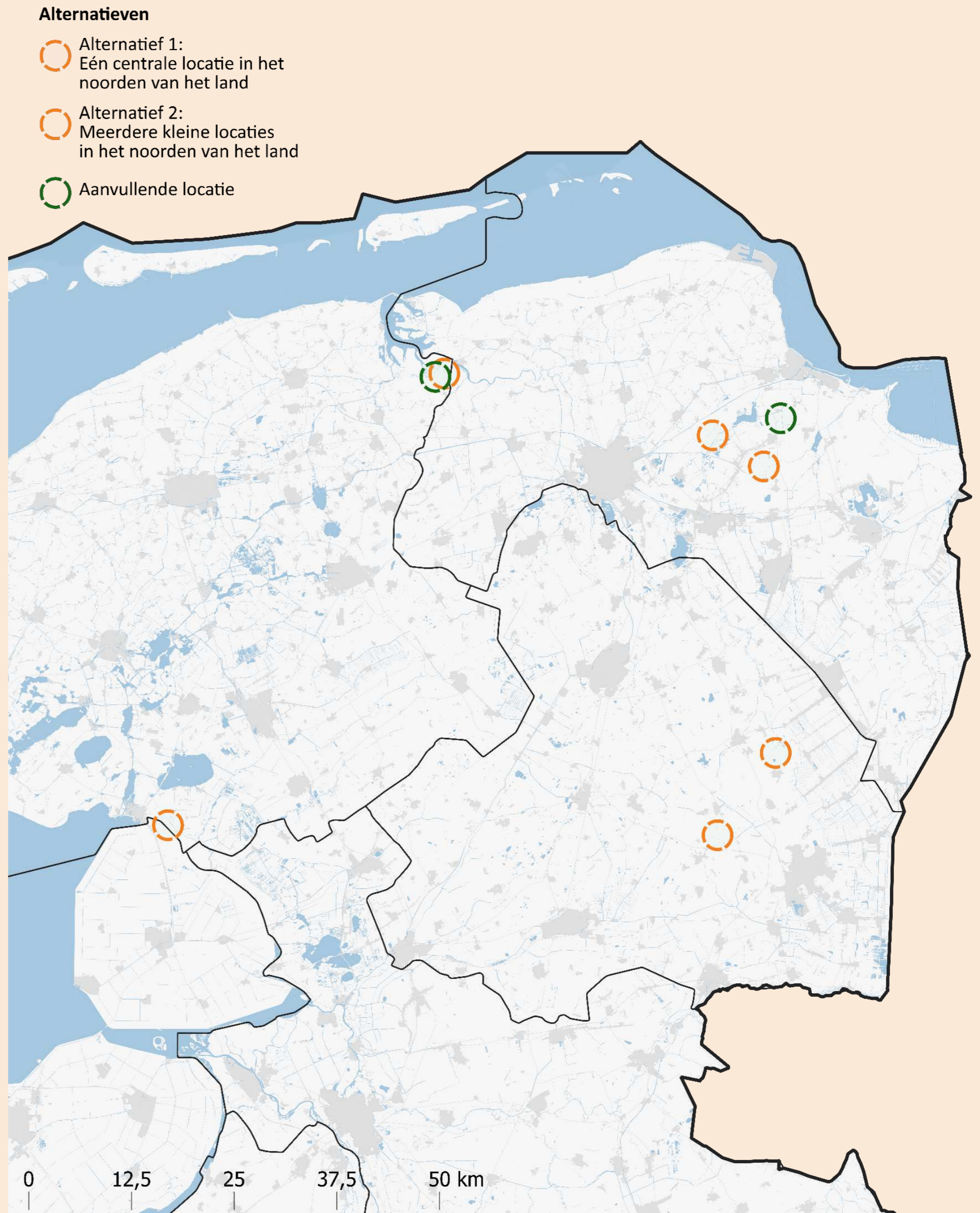
- **Eén centrale locatie in het noorden van het land;**
- **Meerdere kleine locaties in het noorden van het land**
- **2 aanvullende locaties vanuit de zienswijzen.**

Lemmer, Kollumerwaard-Oost, Wezup, Slochteren, Luddeweer en Exloo

Oude kruitfabriek Kollumerwaard (vlakbij Munnekezijl)

NAM-locatie bij Tjuchem

Meer specifieke locaties aangewezen per zoekgebied

Het beoordelingskader

Thema	Aspect	Toelichting
Gezonde en Veilige Leefomgeving	Geluid	Impact van de ontwikkeling op luchtvaartlawaai, wegverkeerslawaai, spoorweglawaai, industrielawaai en vice versa
	Luchtkwaliteit	Impact van de ontwikkeling op de concentraties stikstofdioxide, fijn stof en ultra fijn stof
	Externe veiligheid	Impact van plaatsgebonden risico, groepsrisico van de ontwikkeling en vice versa
	Licht	Impact van lichthinder door de ontwikkeling
Bodem en water	Bodem	Impact op de bodemsoort, bodemverontreiniging door de ontwikkeling, impact van bodemdaling en onafgedekte bodem en sponswerking
	Oppervlaktewater	Impact op het watersysteem, de kwaliteit en kwantiteit van aanwezig oppervlaktewater
	Grondwater	Impact op grondwater (kwantitatief, kwalitatief) door de ontwikkeling en impact op drinkwater
	Waterveiligheid	Impact op waterveiligheid
Natuur, landschap en historie	Natuur	Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten
	Erfgoed	Impact op beschermde cultuurhistorische waarden
	Landschap	Impact op landschappelijke waarden
	Geomorfologie	Impact op aardkundige waarden
	Archeologie	Impact op archeologische verwachtingswaarde, beschermde gebieden
Klimaatadaptatie	Overstromingen	Impact van het overstromingsrisico op de ontwikkeling
	Droogte	Impact van droogte op de ontwikkeling
	Rainproof	Impact van een hevige bui (120 mm per 2 uur) op de ontwikkeling
Ruimtegebruik	Recreatie	Impact van de ontwikkeling op recreatiegebieden
	Landbouw	Impact van de ontwikkeling op waardevolle landbouwgrond, -gebieden
	Grondeigendom	De mate van grond in bezit van overheden en/of hoeveel eigenaren geraakt kunnen worden
	Energienetwerken	Impact op ondergrondse en bovengrondse energienetwerken (en opslag en opwek) bij de ontwikkelingen en vice versa
Energie en Circulariteit	Netcapaciteit	Impact van netcongestie op de ontwikkelingen
Defensiespecifiek	Geschiktheid voor militair gebruik	Zie locatie-eisen
Raakvlakken	Interferentie met Rijksbelangen	Kansen en bedreigingen vanuit lopende Rijksprogramma's
	Interferentie met radioastronomie	Interferentie met de provinciale beschermingszones voor radioastronomie

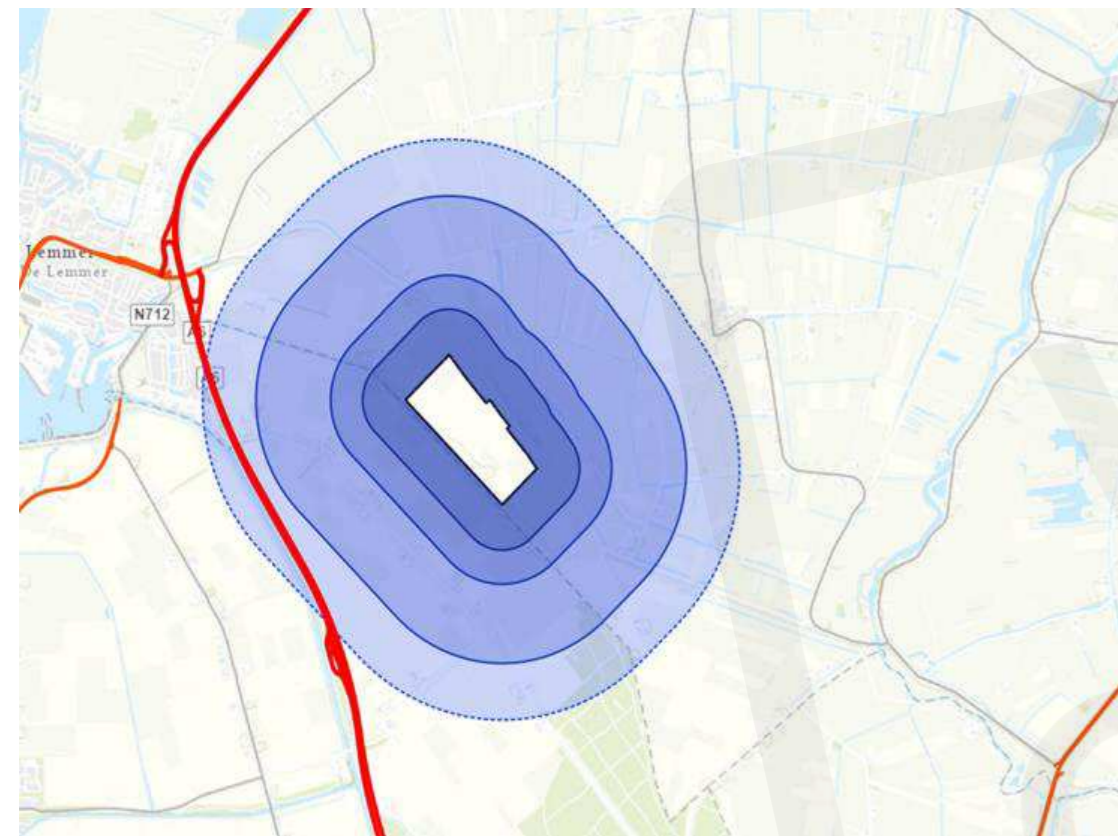
Toevoegingen vanuit de zienswijzen

- Uitbreiding aspect trillingen

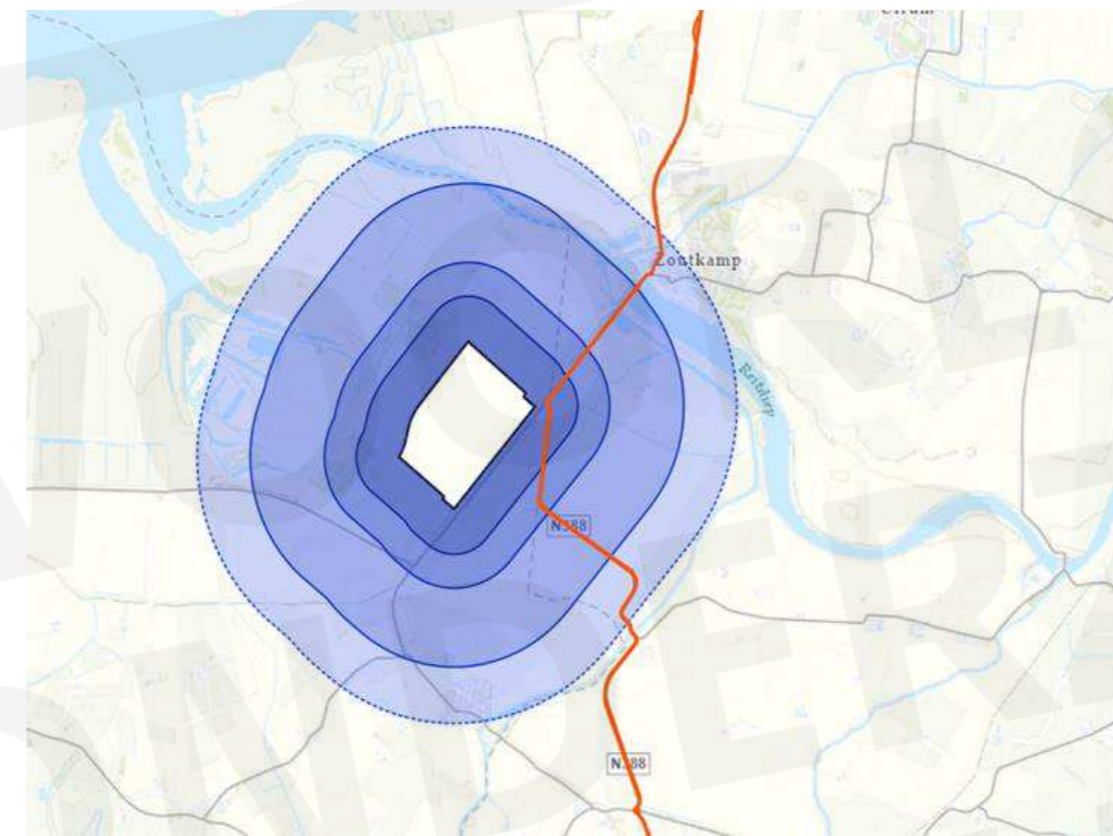

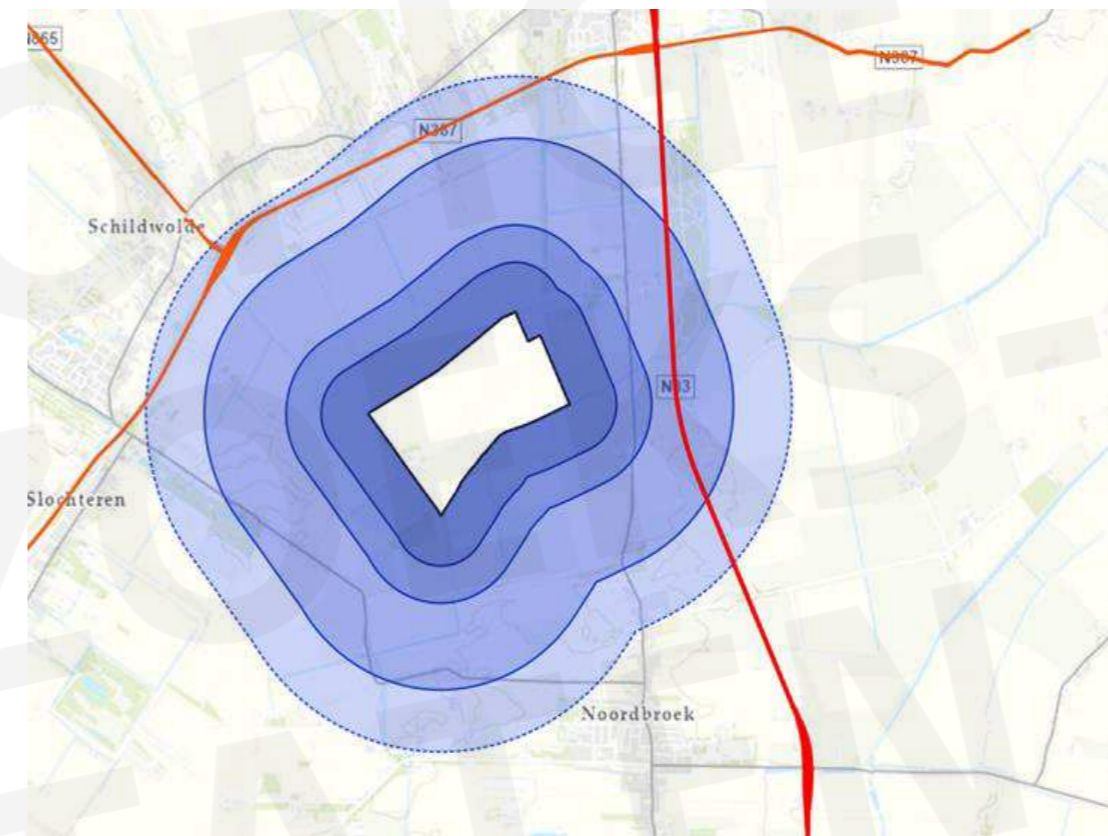
Externe veiligheid

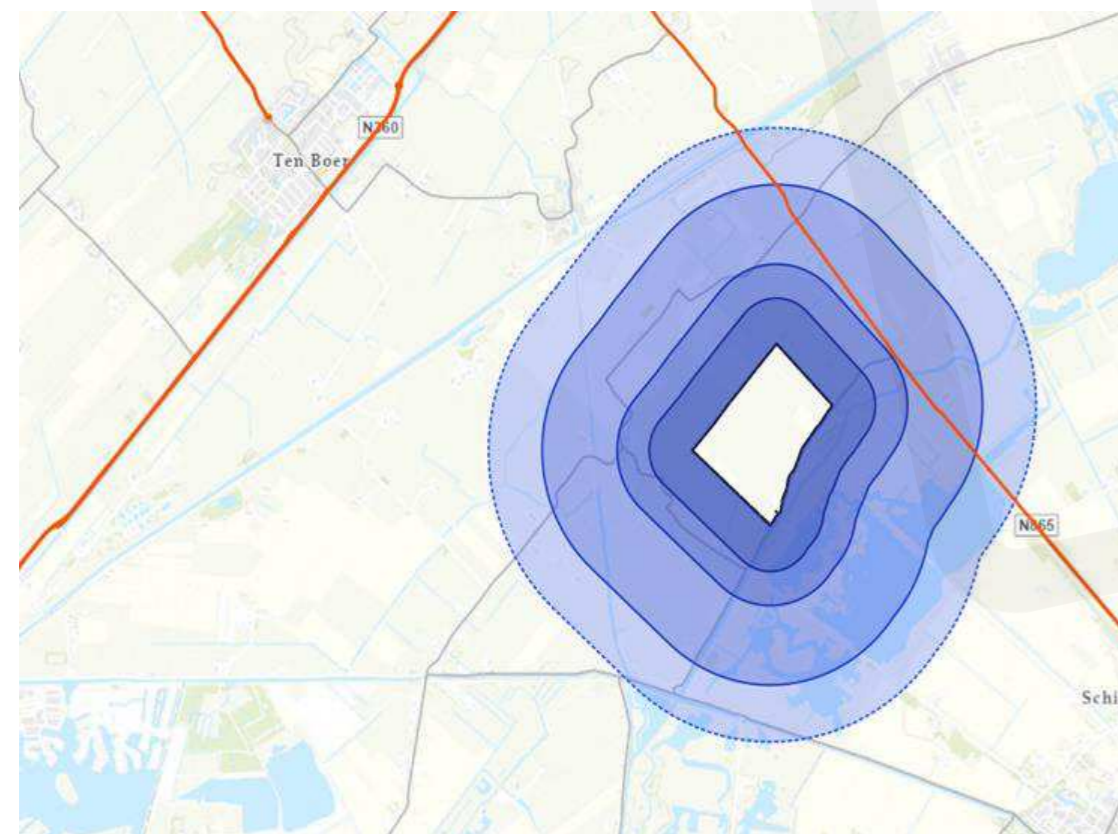
Lemmer

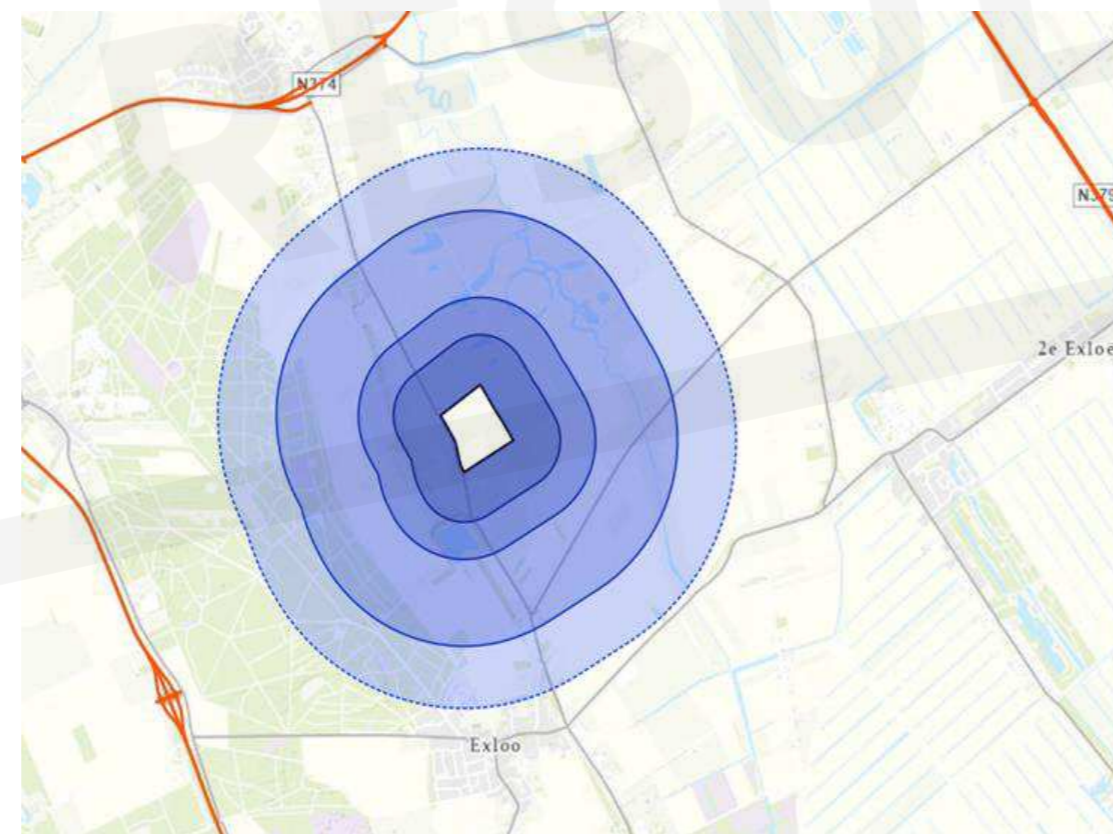
Kollumerwaard-Oost

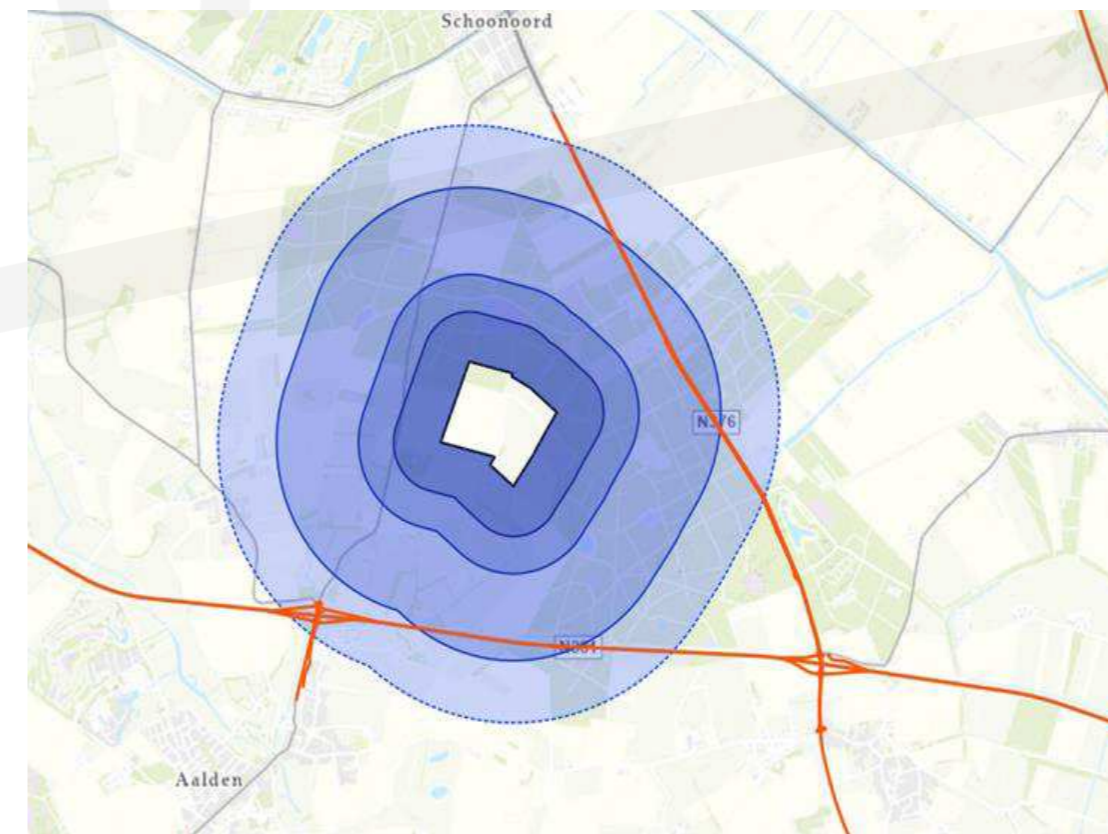
Slochteren

Luddeweer

Exloo

Wezup

Legenda

- Zoekgebied
- 400 m A-Zone
- 700 m B-zone
- 1400 m C-zone
- 1900 m C-zone

- Wegvakken
- Gemeente
- Provincie

- Basisnetroutes
- Basisnetroute water

Externe veiligheid

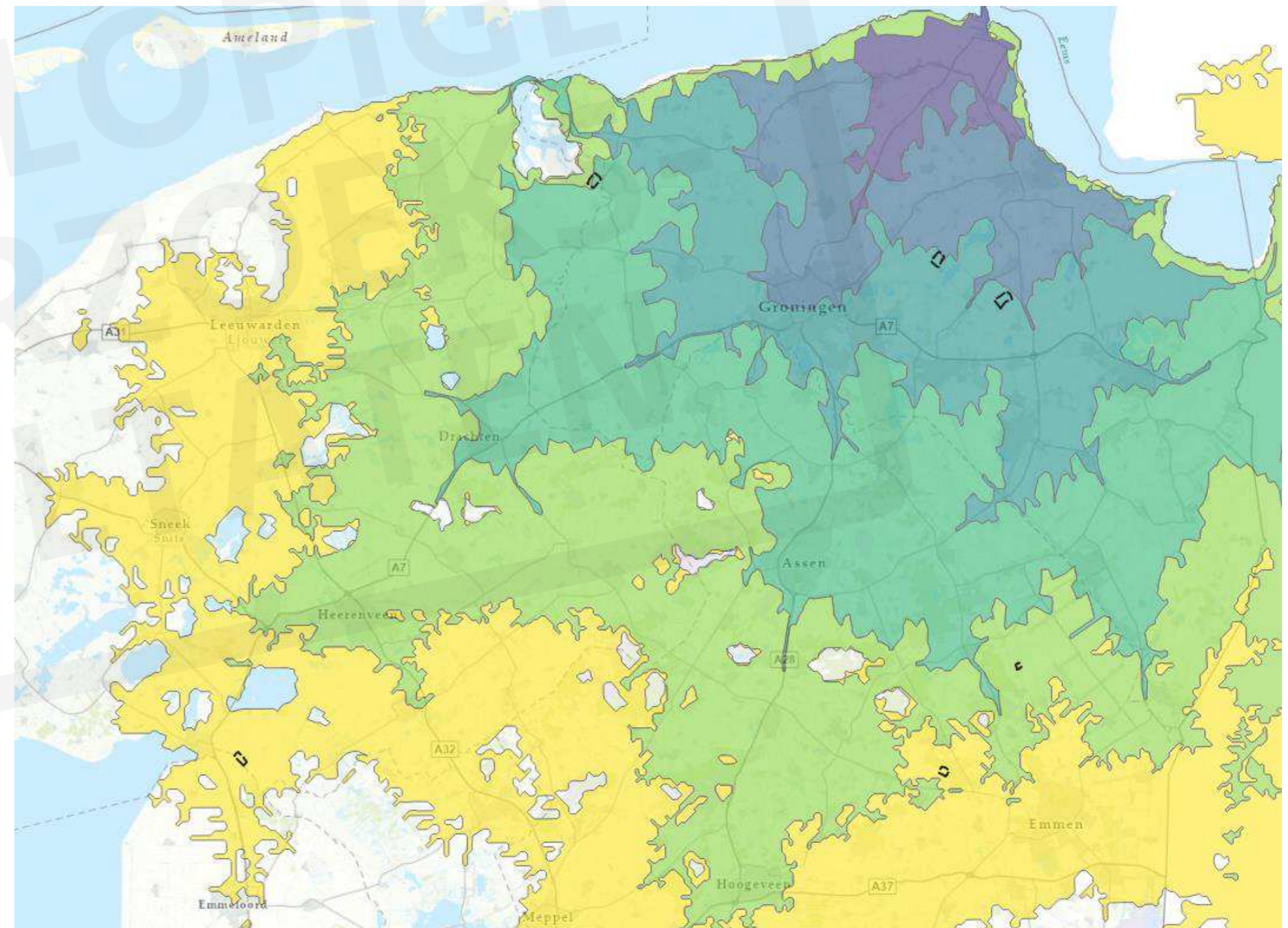
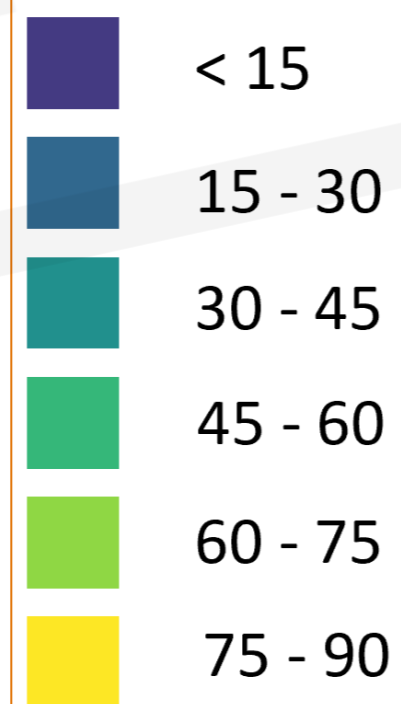
Afstand	Lemmer	Kollumerwaard- Oost	Luddeweer	Slochteren	Exloo	Wezup
400 m (A-Zone)	2	2	11	7	7	1
700 m (B-Zone)	16	5	29	22	8	2
1400 m (C-zone klein)	69	15	81	71	17	24
1900 m (C-zone groot)	69	480	117	222	158	85

Reistijd naar Eemshaven

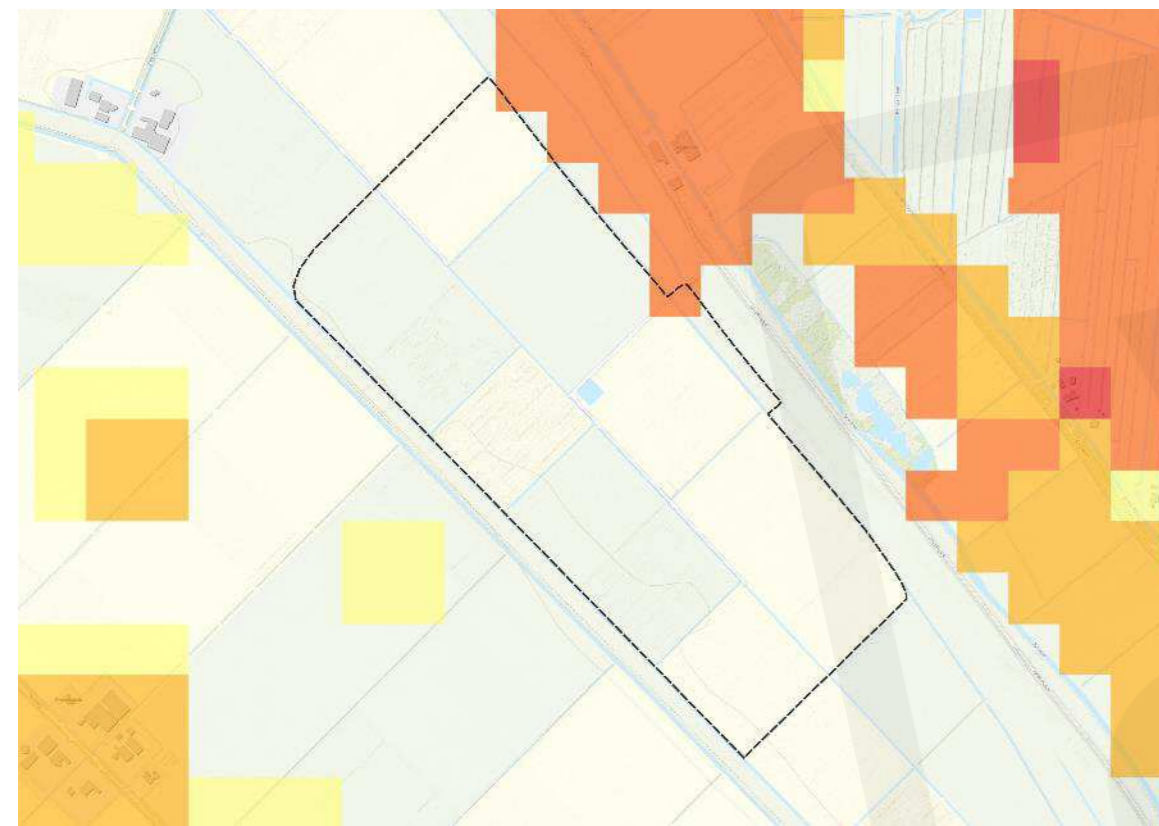
- Luddeweer en Slochteren relatief nabij Eemshaven gelegen
- Wezup en Lemmer liggen op ca. 1.5 uur reistijd

Reistijd (in minuten)

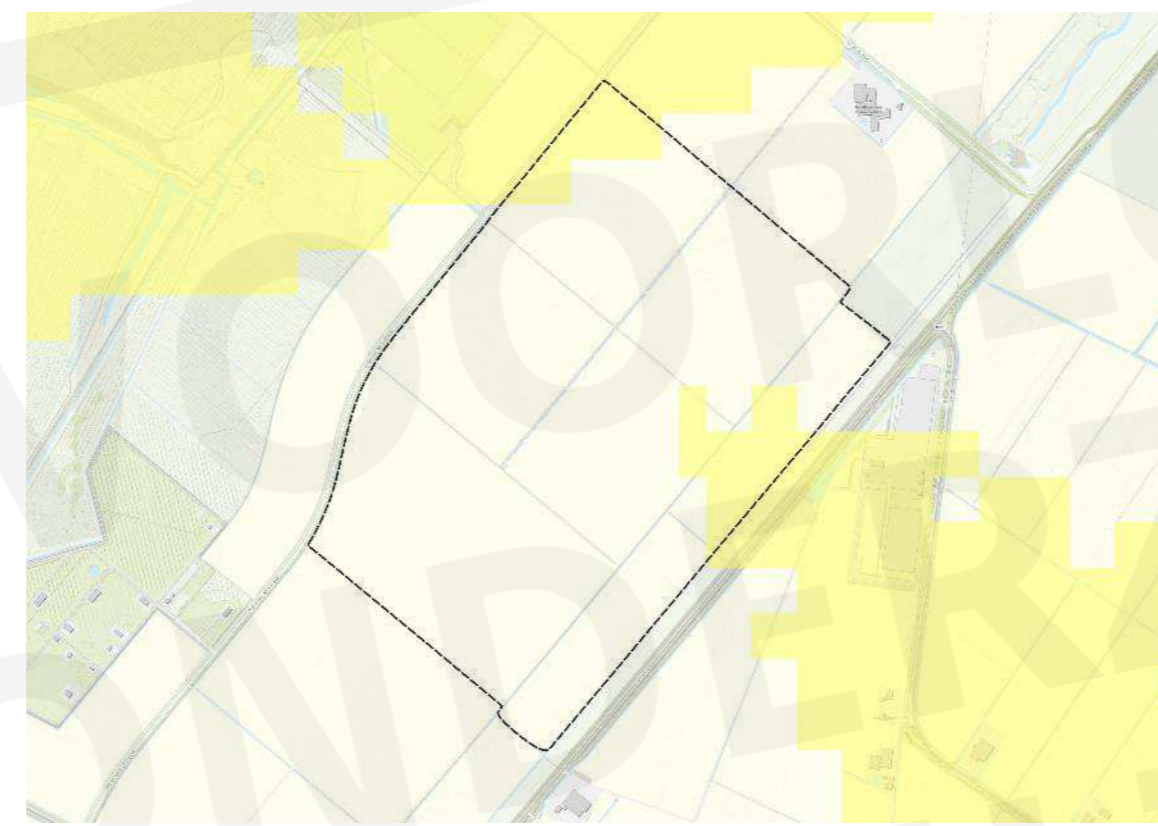

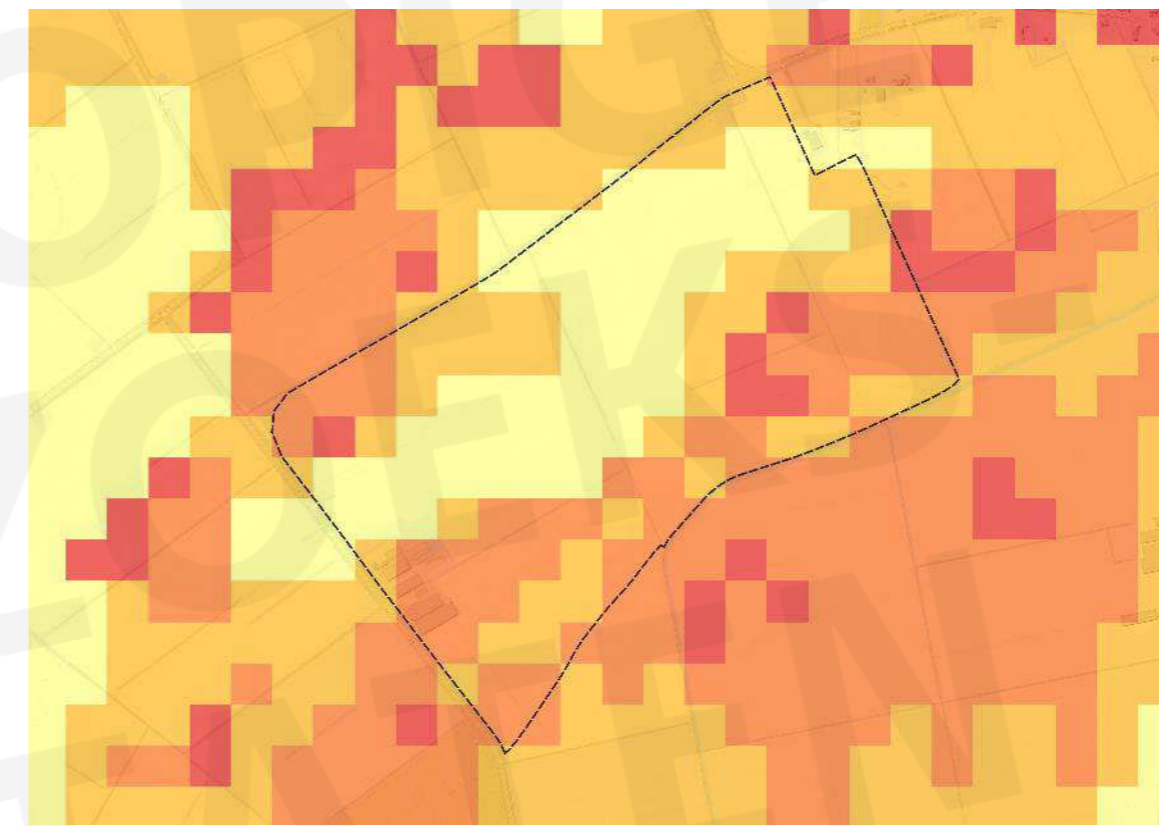
Bodem – verwachte bodemdaling

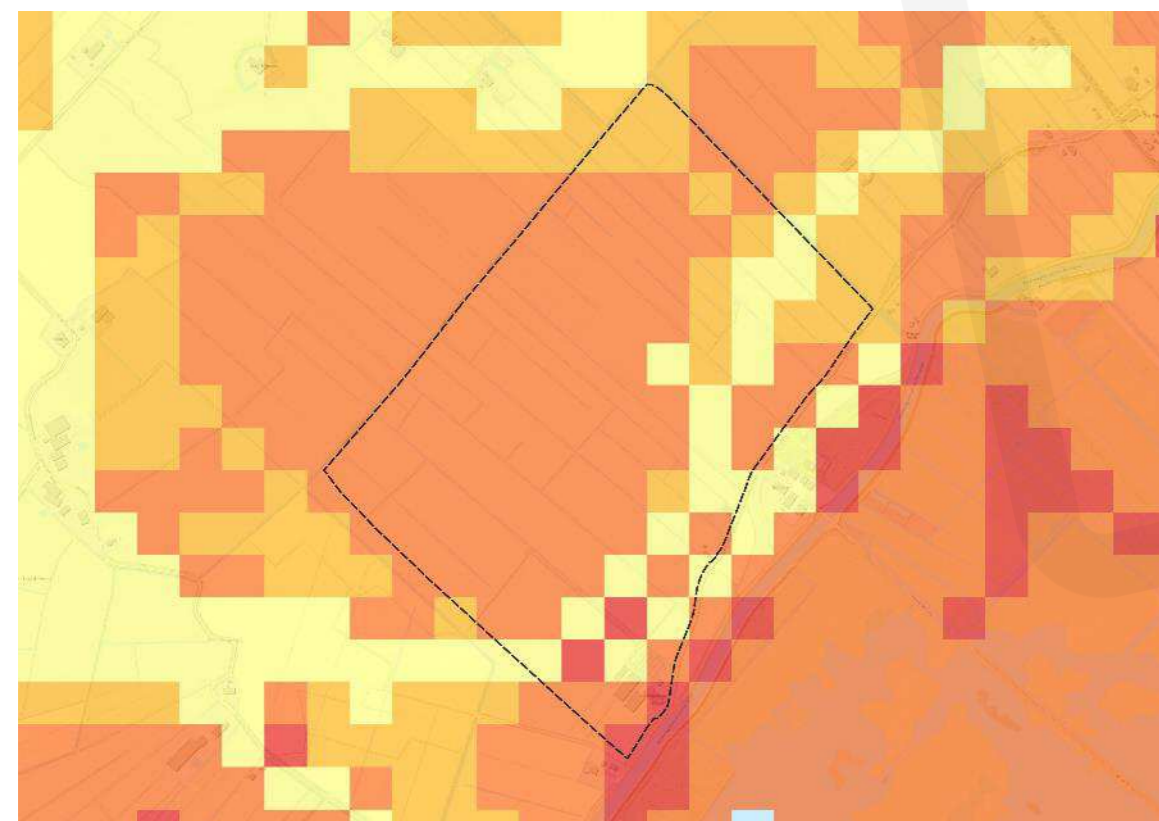
Lemmer

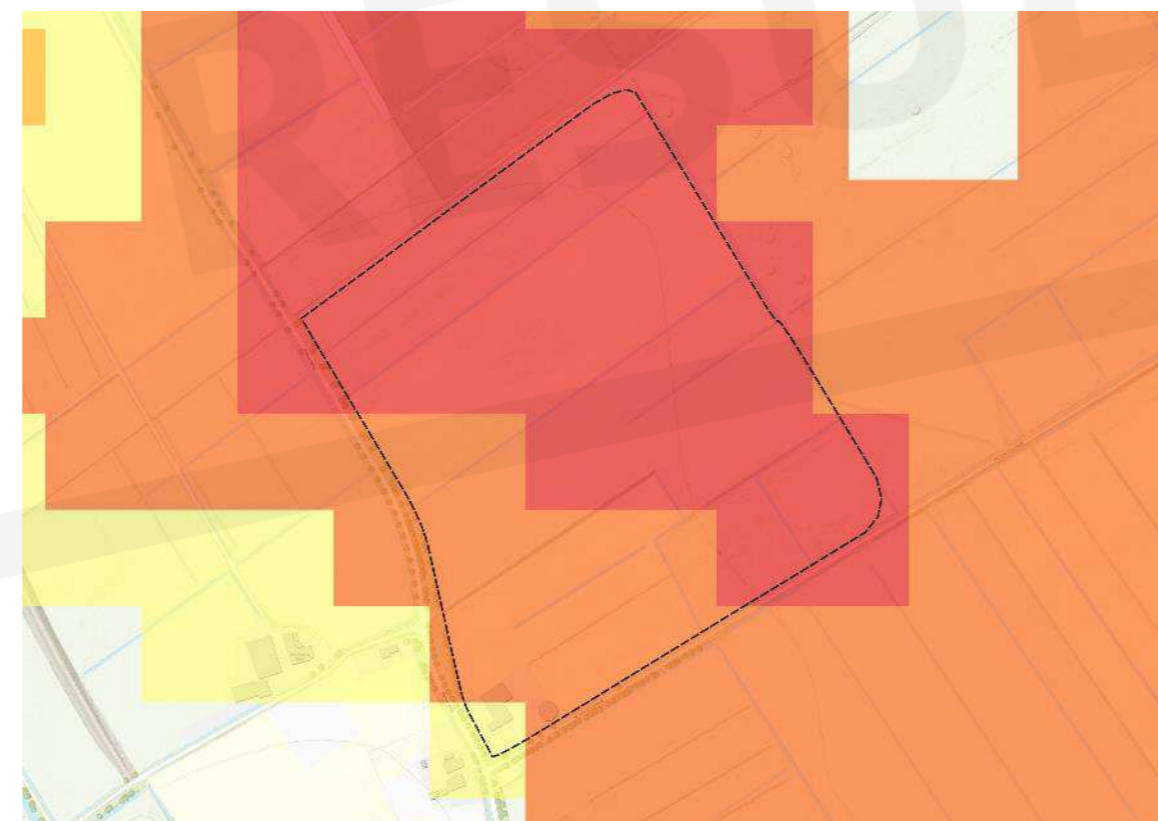
Munnekezijl

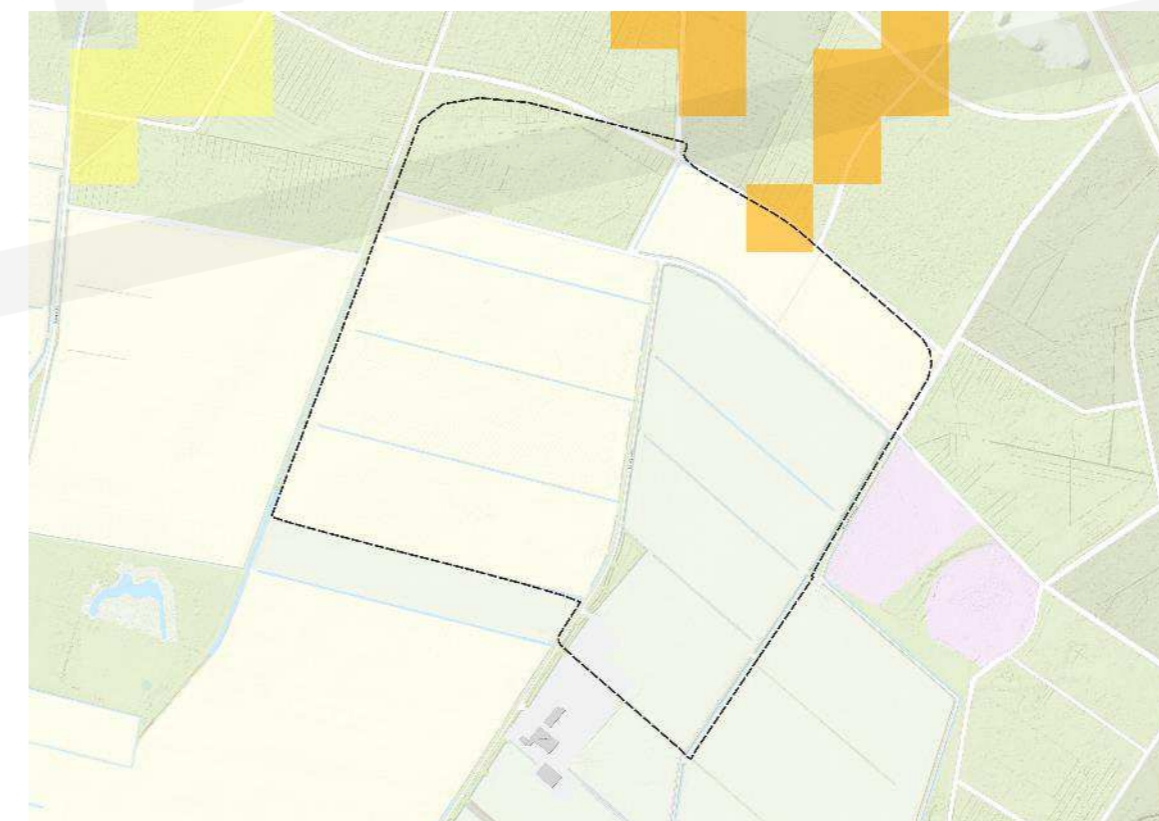
Slochteren

Luddeweer

Exloo

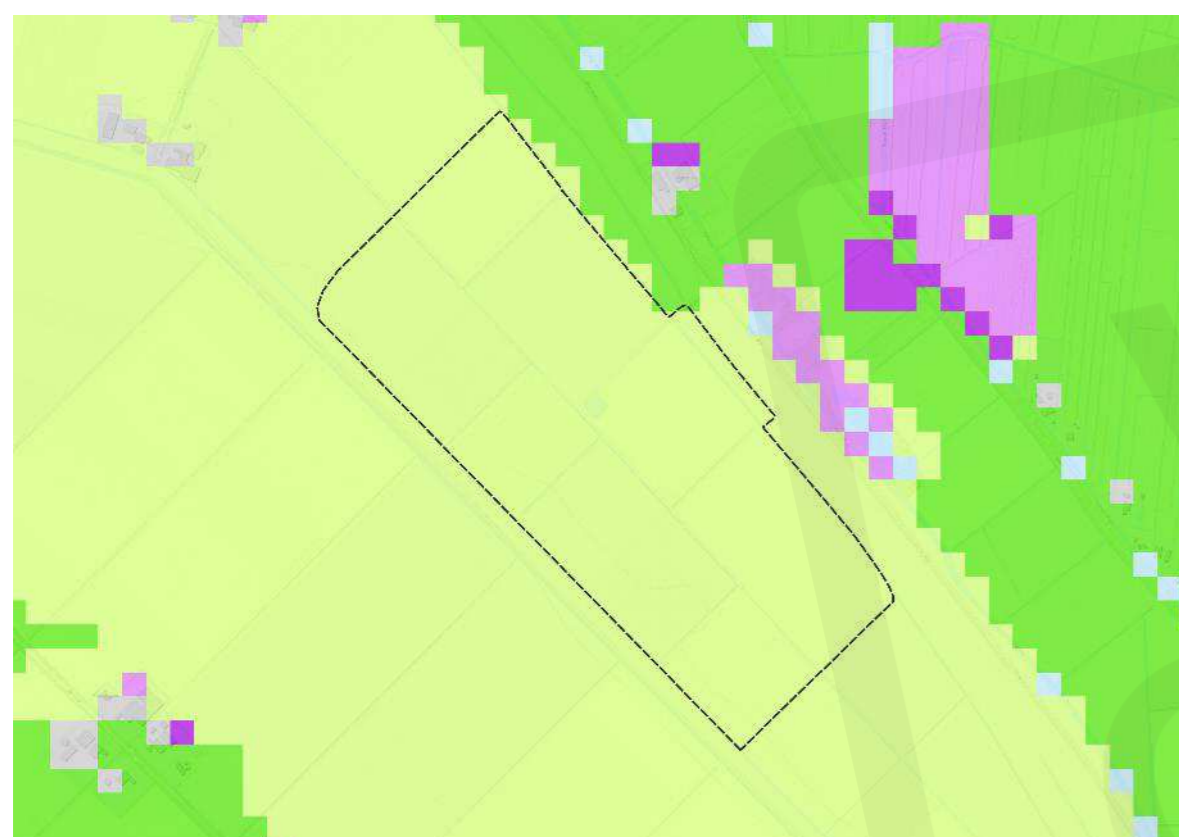

Wezup

- Geen voorspelling mogelijk
- Verwaarloosbaar (<3cm)
- Beperkt (3-10cm)
- Matig (10-20cm)
- Vrij sterk (20-40cm)
- Sterk (40-60cm)
- Zeer sterk (>60cm)

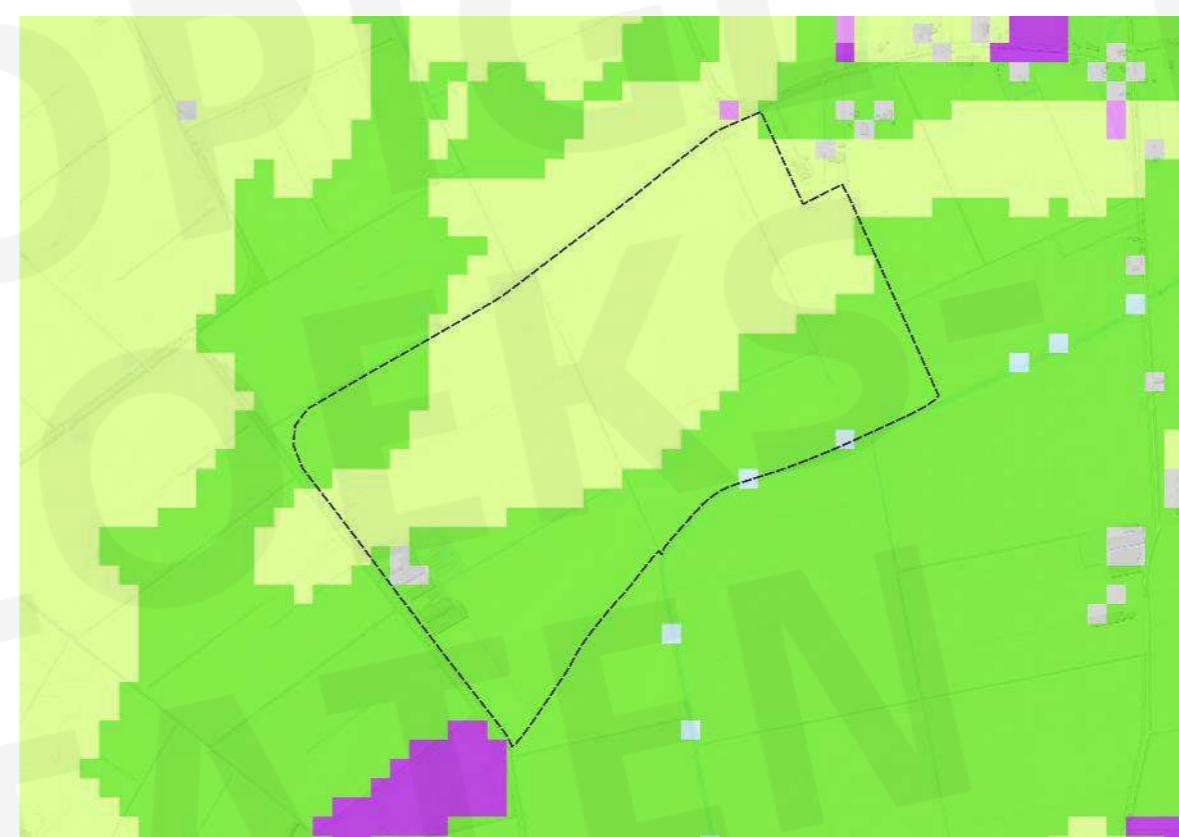
Landbouw – vruchtbare landbouwgrond

Lemmer

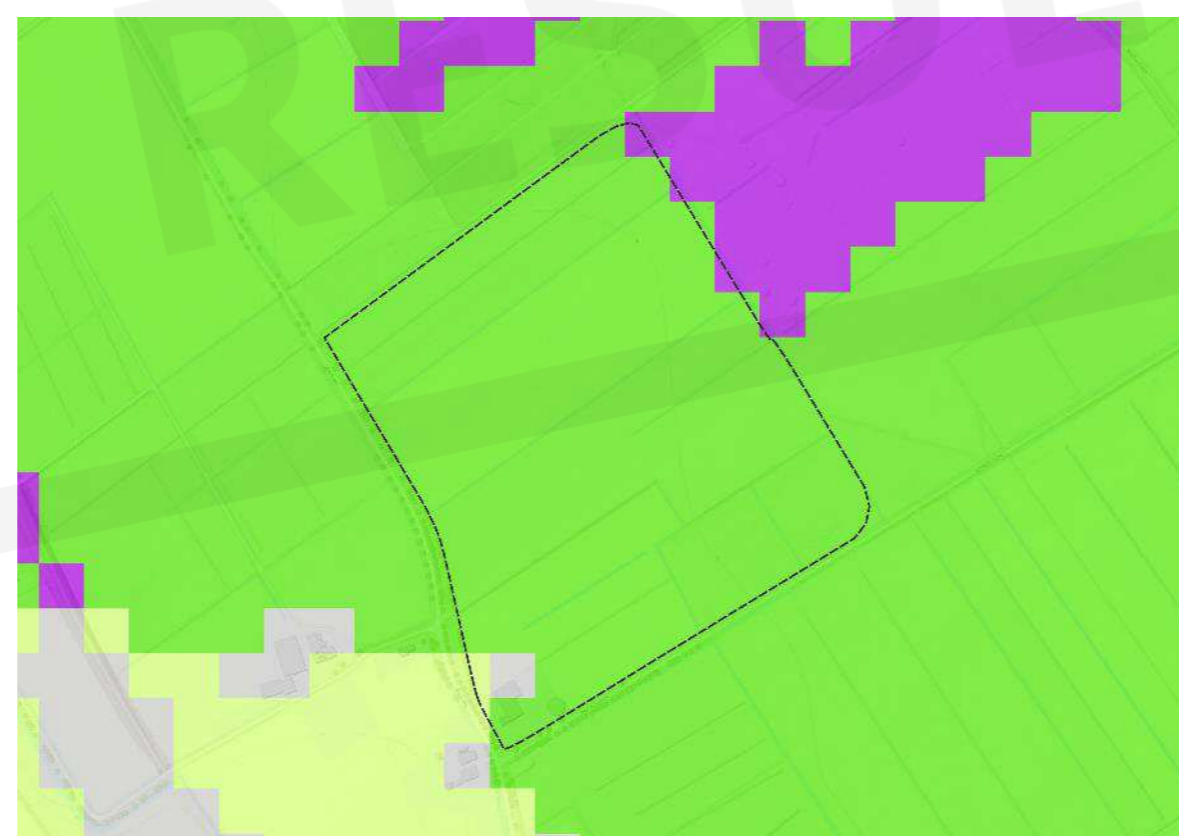
Munnekezijl

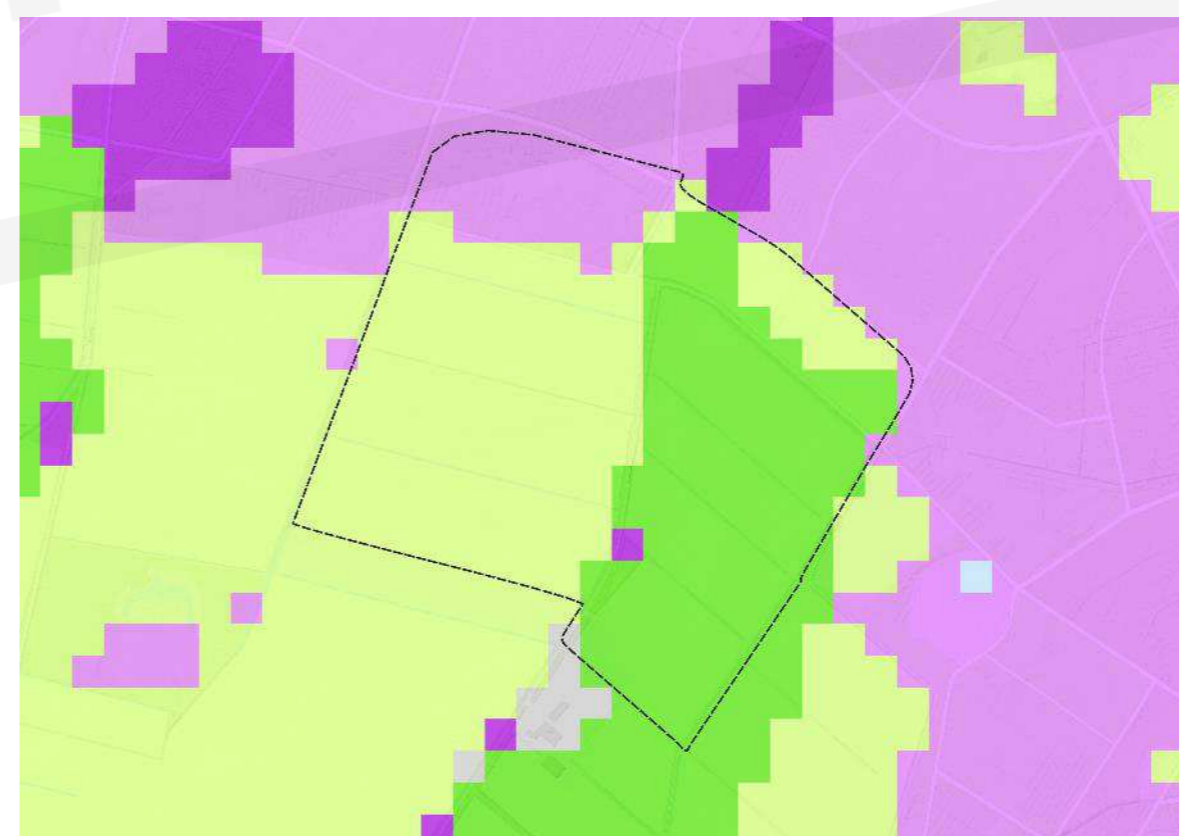
Slochteren

Luddeweer

Exloo

Wezup

- Landbouwgebieden - Vruchtbare bodem
- Landbouwgebieden - Minder vruchtbare bodem
- Natuurgebieden - Vruchtbare bodem
- Natuurgebieden - Minder vruchtbare bodem
- Overig - Water
- Overig - Bebouwing en overige gebieden

Ruimte voor vragen

Ministerie van Defensie

Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

DEELSESSIE

Behoefte 8 toename

gebruik jachtvliegcapaciteit

Groningen | 01 juli 2024

Inhoudsopgave

1. Wat is de behoefte?
2. Wat is de rol van het planMER en planning
3. Te onderzoeken alternatieven
4. Het beoordelingskader
5. Toelichting op de onderzoek : Geluid, Dieren, Luchtkwaliteit, Natuur
6. Ruimte voor vragen

Wat is de behoefte?

Defensie zoekt ruimte voor 2300 extra sorties voor periode van verhoogde waakzaamheid en paraatheid (*Peace time Vigilance* fase).

Toename voor:

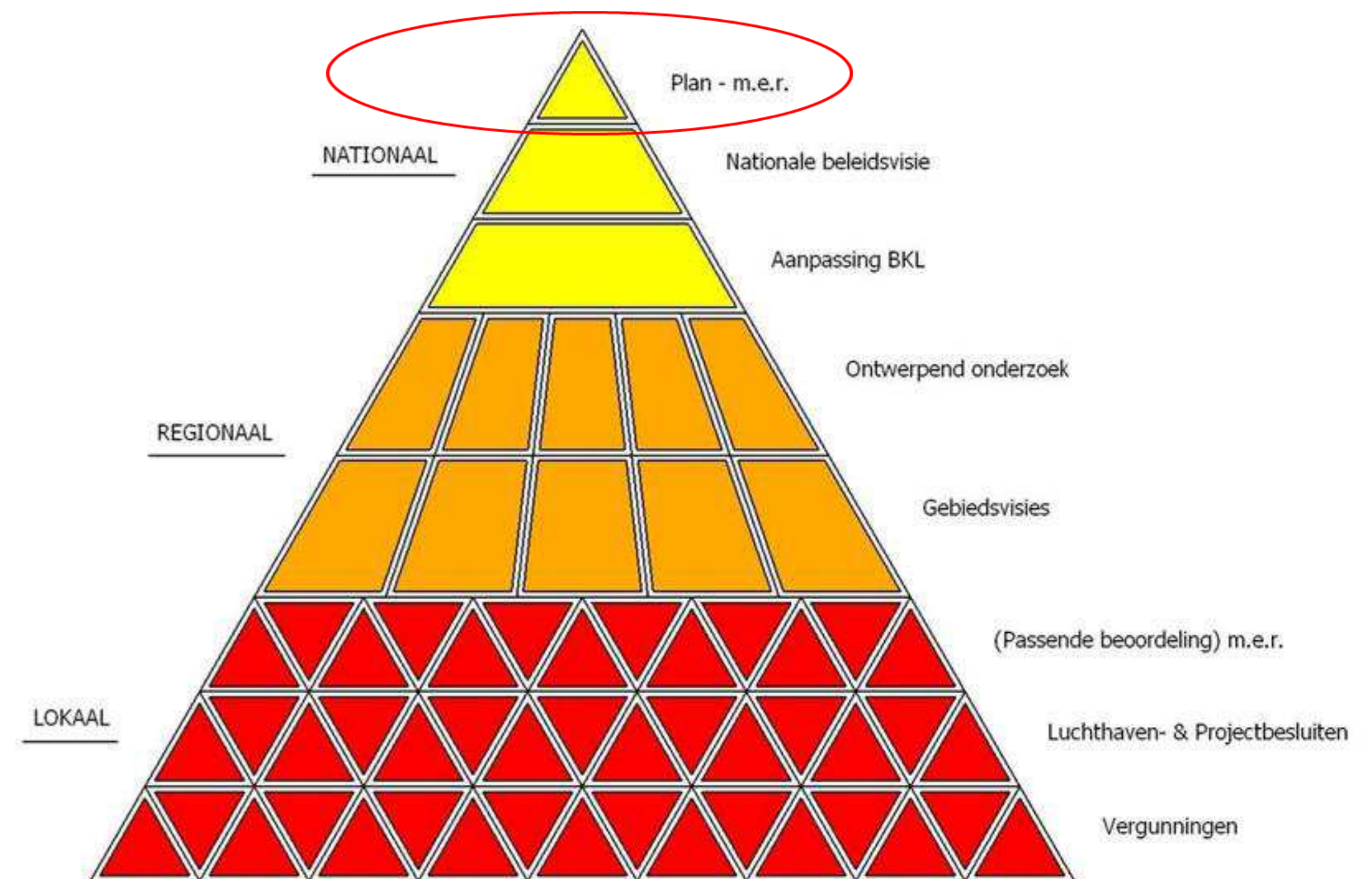
1. Grootschalige NAVO-oefeningen;
2. Beddown van internationale vliegtuigen tbv troepenopbouw;
3. Agile Combat Employment (ACE), een netwerk van diverse vliegvelden zodat vliegtuigen kunnen rouleren.

Wat is de rol van het planMER en planning

1. Een planMER is een onderzoeksrapport waarin:
 - a. de impact van de voorgenomen behoeften op de fysieke leefomgeving (dus breder dan alleen milieu) wordt onderzocht.
 - b. alternatieven worden onderzocht.
2. Voor de alternatieven worden voor relevante thema's de effecten op de fysieke leefomgeving in beeld gebracht.
 - a. De alternatieven kunnen daardoor met de huidige situatie/referentiesituatie én onderling vergeleken worden.
3. Het planMER biedt een transparant en navolgbaar rapport waarin deze effecten beoordeeld zijn. Er vindt hierin geen weging plaats. Dat is aan de politieke besluitvorming.
4. Het planMER betreft onderzoek 'op hoofdlijnen' om tot een voorkeursalternatief te komen. Hierna vindt in diverse fases nog veel nader en gedetailleerder onderzoek plaats.

5 juli 2023
Start Nationaal
Programma Ruimte
voor Defensie
(kamerbrief NPRD)

18 dec 2023 – 12 feb 2024
Terinzagelegging NRD,
voor het indienen van
zienswijzen

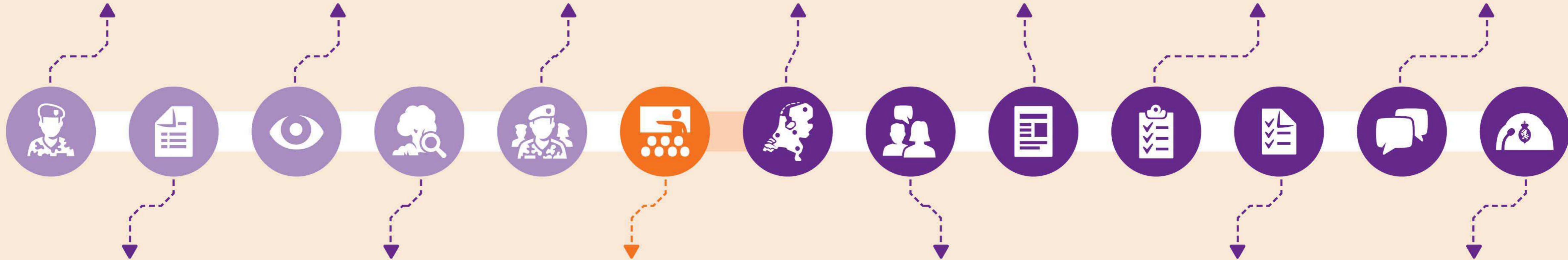
31 mei 2024
Reactie Ministerie
van Defensie op
ingediende zienswijzen
(nota van antwoord)

September 2024
Voorlopige
onderzoeksresultaten
planMER gereed

Begin 2025
Afronding planMER

Begin 2025
Vaststelling **Ontwerp**
Nationale Beleidsvisie
NPRD door het
kabinet (inclusief
voorkeursalternatieven)

2025
Reactie Ministerie
van Defensie
op ingediende
zienswijzen
(nota van antwoord)

15 dec 2023
Vaststelling Notitie reikwijdte
en detailniveau (NRD) door
het kabinet, als startschot
voor het onderzoek naar de
milieueffecten (planMER)

Januari t/m september 2024
Onderzoek naar de
milieueffecten van de
verschillende ruimte-
behoeften (planMER)

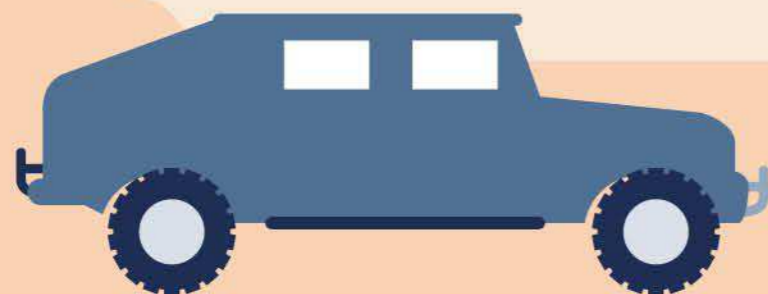
Juni – Juli 2024
Informatiebijeenkomsten
in iedere provincie

September – December 2024

- Aanvullende regionale
informatiebijeenkomsten voor locatie
specifieke behoeften
(met directe ruimtebehoefte)
- Gesprekken tussen Defensie en
medeoverheden over de uitkomsten
van de onderzoeken en mogelijke
(voorlopige) voorkeursalternatieven

Begin 2025
Terinzagelegging Ontwerp
Nationale Beleidsvisie
NPRD, voor het indienen
van zienswijzen

2025
Vaststelling Nationale
beleidsvisie NPRD
door kabinet

Te onderzoeken alternatieven

Alternatieven die in de plan-MER worden onderzocht:

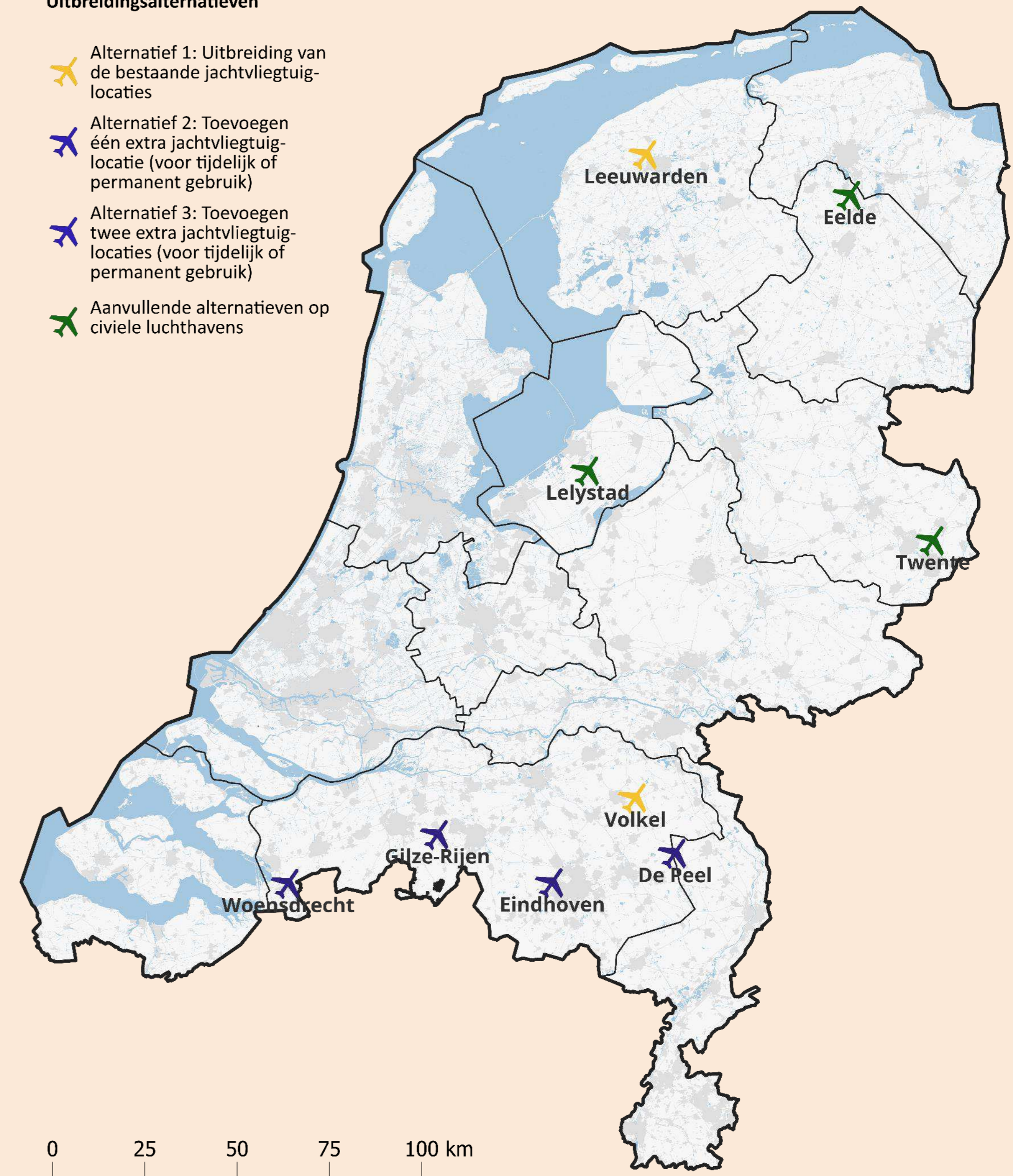
- **Uitbreiding van de huidige jachtvlieglocaties (vliegbases Leeuwarden en Volkel);**
- **1 extra jachtvliegtuiglocatie, tijdelijk of permanent (Vliegbases Eindhoven, Gilze-Rijen, Woensdrecht, De Peel of samenwerken met een civiele luchthaven);**
- **2 extra jachtvliegtuiglocaties, tijdelijk of permanent (Vliegbases Eindhoven, Gilze-Rijen, Woensdrecht, De Peel en/of samenwerken met een civiele luchthaven).**

Aanvullingen op NRD civiele luchthavens: **Eelde**, Lelystad en Twente.

In het plan worden de effecten van 2300 en 1150 sorties per locatie in beeld gebracht. (verdeling behoefte over 1 of 2 locaties)

Uitbreidingsalternatieven

- Alternatief 1: Uitbreiding van de bestaande jachtvliegtuiglocaties
- Alternatief 2: Toevoegen één extra jachtvliegtuiglocatie (voor tijdelijk of permanent gebruik)
- Alternatief 3: Toevoegen twee extra jachtvliegtuiglocaties (voor tijdelijk of permanent gebruik)
- Aanvullende alternatieven op civiele luchthavens

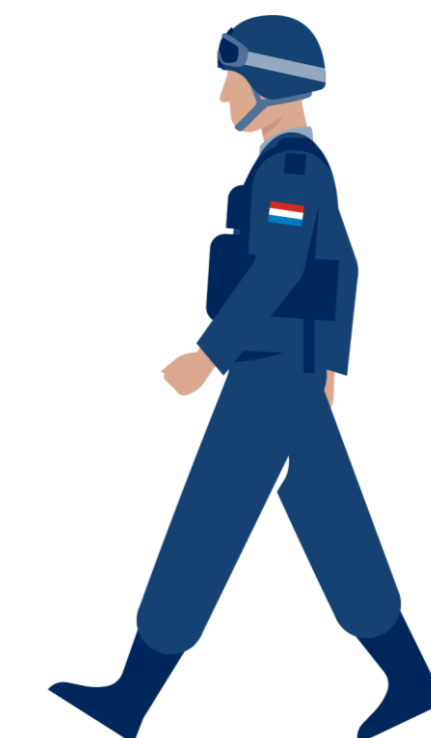
Het beoordelingskader

Thema	Aspect	Toelichting
Gezonde en veilige leefomgeving	Geluid – hinder	Onderzoek naar het effect van het toevoegen van 1.150 en 2.300 sorties F35 op het aantal (ernstig) gehinderden
	Geluid – geluidzone	Beoordeling van het effect op (omvang van) de geluidzone
	Geluid – stiltegebieden	Beoordeling van de afstand van de geluidcontour tot stiltegebieden
	Luchtkwaliteit	Onderzoek naar de effecten op de concentraties stikstofdioxide en fijn stof
	Trillingen	Onderzoek naar mogelijke trillingshinder o.b.v. nabijheid woningen
	Gezondheid	Analyse van diverse milieuaspecten die invloed hebben op de gezondheid rondom luchthavens
Natuur	Beschermde natuurgebieden	Onderzoek naar de effecten op stikstofdepositie
	Biodiversiteit	Beschouwing van de impact op (beschermde) soorten, met name vogels
Ruimtegebruik	Recreatie	Impact op aanwezige recreatieve functies in de nabijheid van vliegbases
	Maneges	Aantal paardenhouderijen in de nabijheid van vliegbases
	Luchtvaartactiviteiten	Mogelijke impact op recreatieve, particuliere luchtvaart(activiteiten)
Defensiespecifiek	Geschiktheid militair gebruik	Mate waarin alternatieven voldoen aan wensen van Defensie
Raakvlakken	Woningbouwopgaven	Nabijheid van grote woningbouwopgaven in de omgeving van vliegbases
	Civiele luchtvaart	Mogelijke impact op civiele luchtvaart

Toevoegingen vanuit de zienswijzen

- Effecten op gezondheid
- Effecten op dieren
- Impact op paardenhouderijen
- Effecten op woningbouw

- Daarnaast veel verduidelijkende vragen rondom het onderzoek naar geluid, luchtkwaliteit en Natura 2000.

Toelichting methodologie geluid

Algemeen

- Vliegvelden hebben een geluidzone. Zowel voor grondgebonden geluid als luchtvaartgebonden geluid.
- Deze geluidszone is vastgelegd in vergunningen en biedt ruimte om hierbinnen de aanwezige activiteiten uit te voeren.
- Het feitelijk gebruik (dus waar daadwerkelijk in een jaar gevlogen wordt met bijbehorende geluidbelasting) kan lager zijn dan vergund, niet hoger.
- Voor piekgeluid wordt gebruik gemaakt van het geluidmeetnet om Vliegbasis Leeuwarden en Volkel. Hiervoor geldt geen wettelijke norm.

Ke en Lden geluidscontouren

- Voor militaire luchthavens is dit vastgelegd in Ke (Kosten Eenheden).
- Voor burgerluchthavens is dit vastgelegd in Lden (decibel). Dit gaat in de toekomst ook gelden voor militaire luchthavens.
- **De effecten voor de toekomstige situatie worden zowel in Ke en Lden in beeld gebracht (appels met appels vergelijken)**

Opzet geluidonderzoek

1. In beeld brengen van de huidige situatie:

- a) Huidige vergunde situatie (geluidzone)
- b) Huidige geluidbelasting (o.b.v. representatieve jaarberekening)

2. Bepalen van het aantal ernstig gehinderden in de huidige situatie

- a) Op basis van de geluidzone
- b) Op basis van huidig gebruik (o.b.v. representatieve jaarberekening)

3. Berekening van het effect van uitbreiding met 1.150 en 2.300 sorties F35

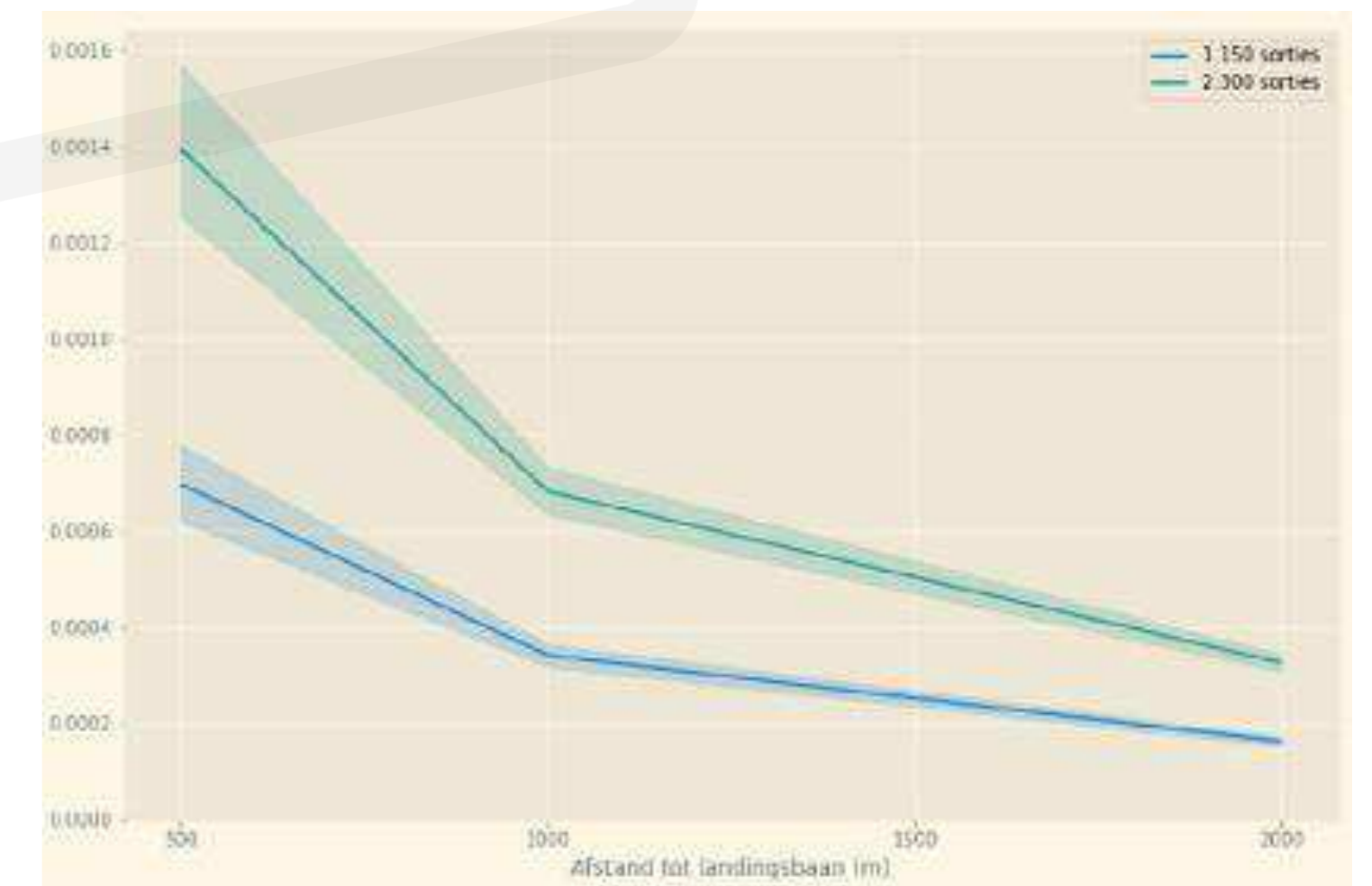
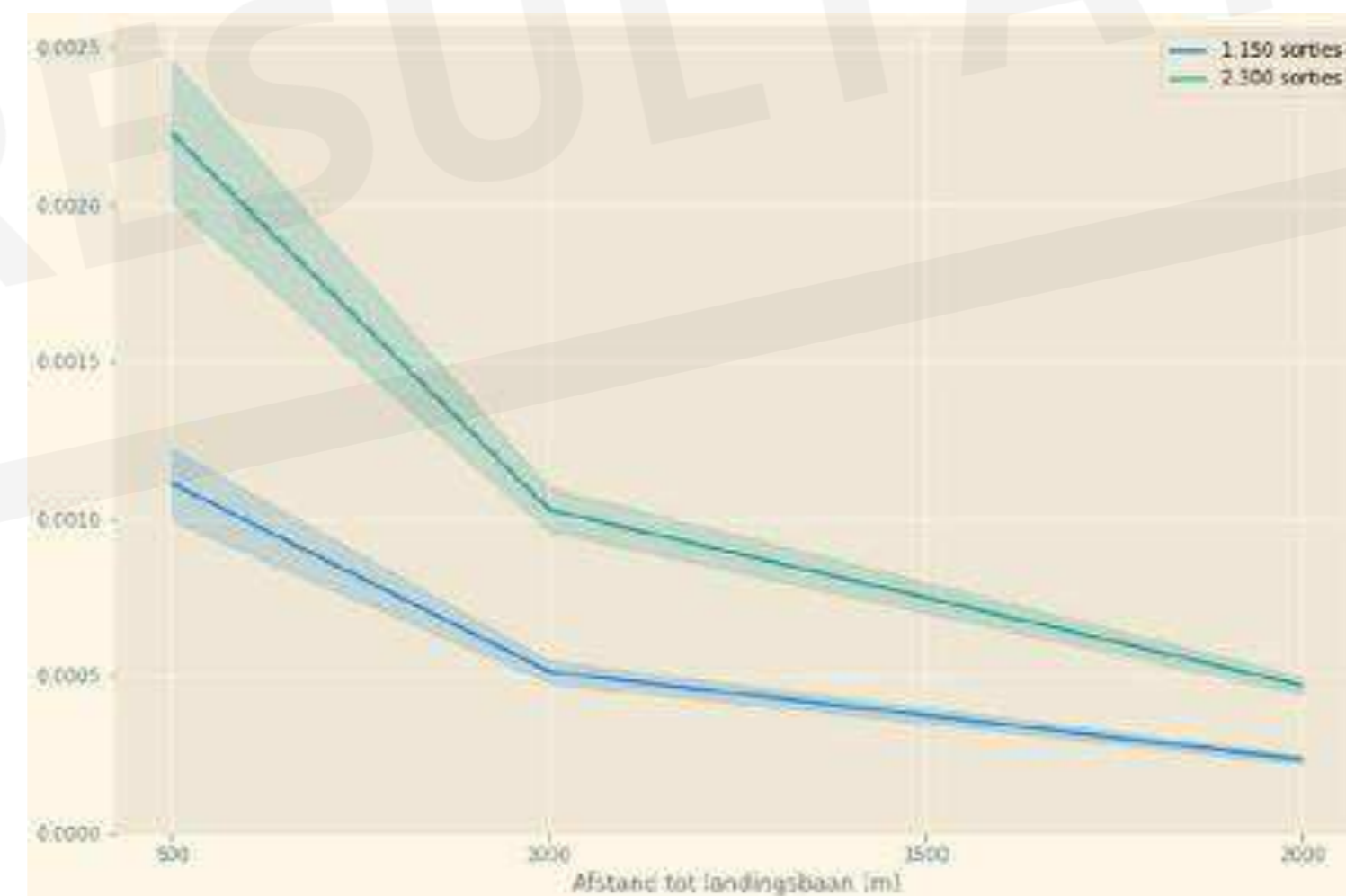
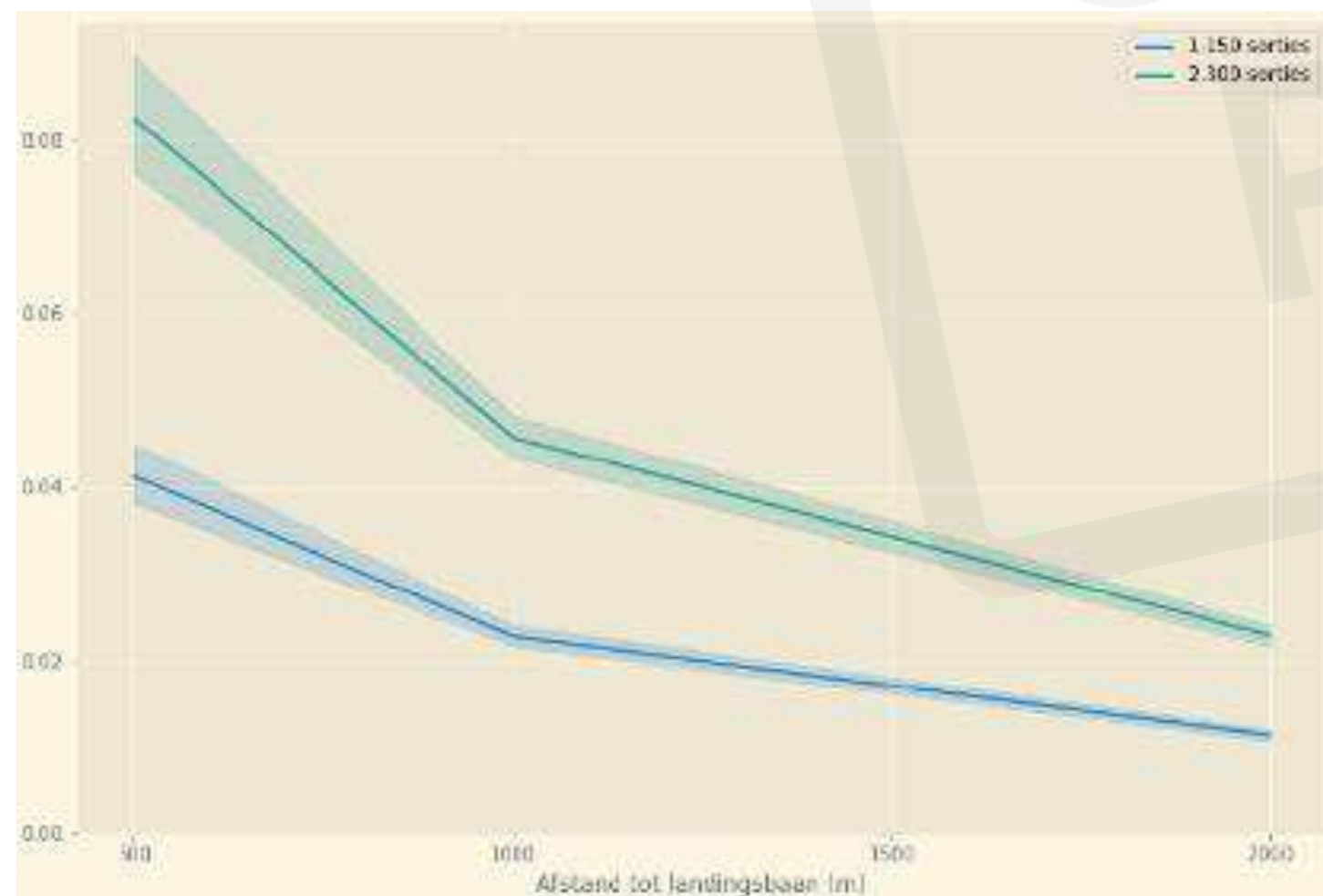
- a) Wijziging van de geluidzone (vorm en omvang)
- b) (Toename van het) Aantal ernstig gehinderden bij uitbreiding

Onderzoek naar luchtkwaliteit

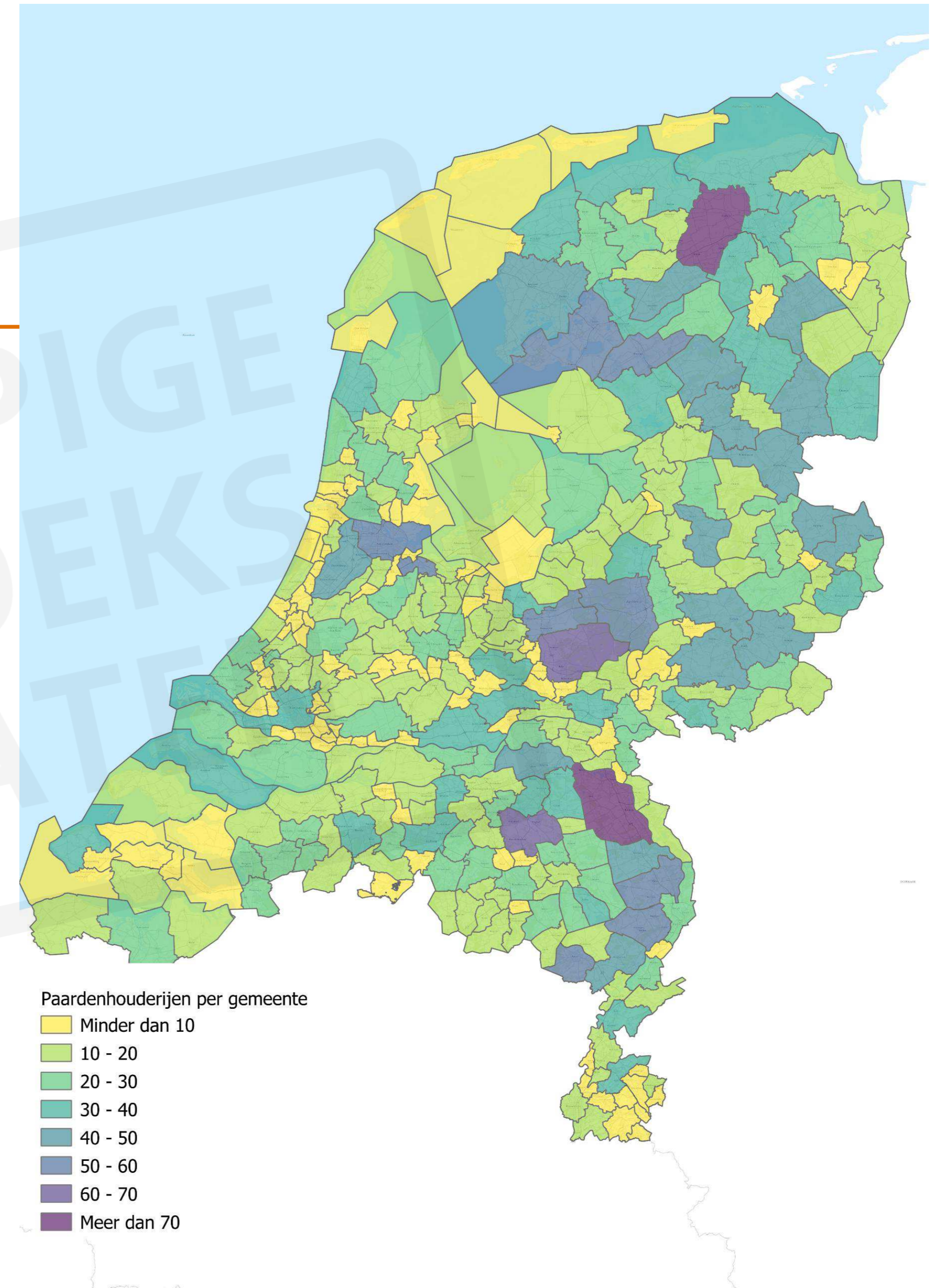
- Onderzoek naar effecten van stikstofdioxide (NO₂), fijn stof (PM₁₀) en zeer fijn stof (PM_{2.5})
- Berekening van de bijdrage van 1.150 en 2.300 sorties op vaste afstanden van de vliegvelden: 500, 1.000 en 2.000 meter.
- Eerste resultaten laten zien dat de bijdrage aan de heersende concentraties sterk afnamen.
- De bijdragen zijn < 1% van de aanwezige concentraties voor alle onderzochte stoffen op 500 meter afstand.

Impact op dieren

- De impact op dieren, waaronder veehouderijen en paardenhouderijen, is onderdeel van het effectonderzoek in het planMER.
- Kwalitatief wordt ingezoomd op de aanwezigheid van bedrijven met dieren in directe omgeving van de vliegvelden.
- Defensie is in gesprek met met Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voor betere datasets.

Natura 2000-gebieden: onderzoek naar Stikstofdepositie

- Berekening van de toename van stikstofdepositie (N/Ha/jaar) op Natura 2000-gebieden.
- Bij hele behoefte is de impact groter dan bij een halve behoefte (meer gebieden en hogere depositiewaarde)
- Impact groter naarmate Natura 2000-gebied dichterbij ligt (zoals bij Woensdrecht).
- De burgerluchthavens zijn nog niet onderzocht.

Alternatief	Halve behoefte		Hele behoefte	
	#N2000-gebieden	Hoogste bijdrage (N/ha/jaar)	#N2000-gebieden	Hoogste bijdrage (N/ha/jaar)
Leeuwarden	2	0,02	2	0,03
Volkel	8	0,04	8	0,09
Gilze-Rijen	9	0,06	9	0,11
Eindhoven	8	0,07	8	0,15
De Peel	8	0,18	9	0,36
Woensdrecht	5	2,79	5	5,58

Ruimte voor vragen

